FLORA OG FAUNA

Udgivet af Naturhistorisk Forening for Jylland

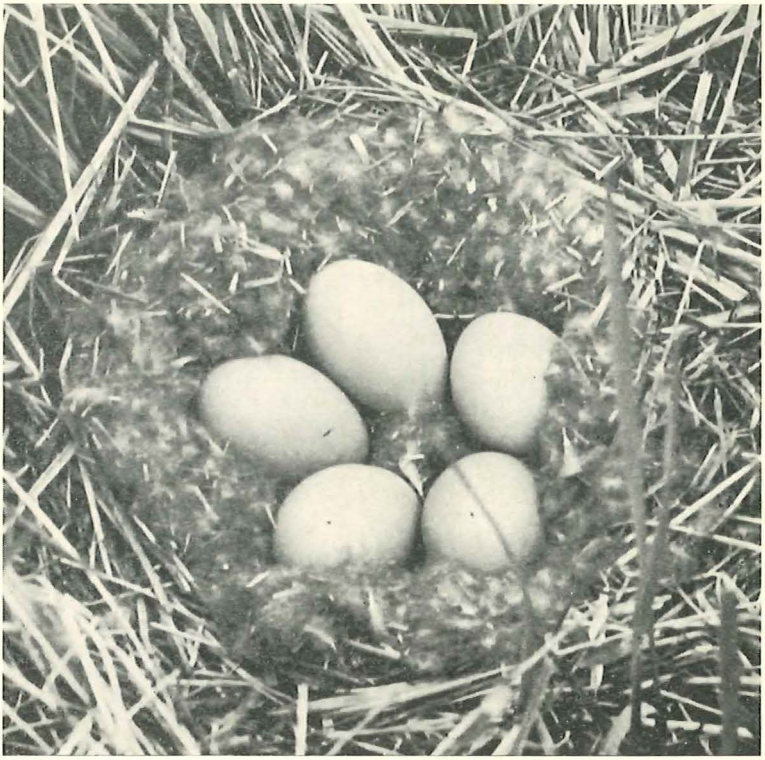

Ederfuglenes æg ligger lunt og godt

Tidsskriftet bringer originale artikler om udforskningen af Danmarks plante- og dyreliv, mindre meddelelser om biologiske emner samt anmeldelser af naturhistorisk litteratur

72. ÅRGANG · 1. HÆFTE · MARTS 1966
ÅRHUS

FLORA OG FAUNA

udgivet af

NATURHISTORISK FORENING FOR JYLLAND

med støtte af

undervisningsministeriet

Udkommer med 4 hæfter om året (marts, juni, september, december)

Tidsskriftet er medlemsblad for:

Naturhistorisk Forening for Jylland

Naturhistorisk Forening for Sjælland

Naturhistorisk Forening for Lolland-Falster

Naturhistorisk Forening for Fyn

Bornholms naturhistoriske Forening

Lepidopterologisk Forening

Indmeldelse i de pågældende foreninger kan ske til formændene.

Abonnement kan desuden tegnes i boghandelen eller ved henvendelse til ekspeditionen.

Bogladepris: kr. 20 pr. årgang.

Trykt i Clemenstrykkeriet, Århus.

Redaktion:

Edwin Nørgaard,
Skjærsøvej 5, Risskov.
Tlf. (061) 7 79 73.

Ekspedition:

Preben Jørgensen,
Hertzvej 44, Åbyhøj.
Tlf. (061) 5 82 84.
Postkonto nr. 68786.

Udsendt 15. 3. 1966.

Fra redaktionen:

Årets første hæfte færdiggøres, medens frosten endnu binder jorden. Naturiagttagerens udendørs aktivitet er nedsat til et minimum, så det er stadigvæk læsetid. Det kan derfor vist være meget nyttigt at gøre opmærksom på de små boglister, der udgives af Dansk Bogtjeneste. Hver liste bringer en oversigt over fagbøger inden for et bestemt område, der igen er inddelt i undergrupper, så man let finder frem til det, man har brug for. Listerne fås gratis hos boghandleren, og der er 39 forskellige at vælge imellem. – For læserne af »Flora og Fauna« vil interessen nok samle sig om nr. 27: »Livet i naturen« og nr. 28: »Naturvidenskab«. Her kan man finde titlerne på alle i handelen værende danske bøger om det pågældende emne, og i tilgift er der et mindre udvalg af nyere norsk og svensk litteratur. For hver bog angives forfatter, titel, sidetal, udgivelsesår og pris, noget, der altsammen er rart at vide, når man står for at ville anskaffe en bog til sig selv eller som gave til en, der er interesseret i et bestemt emne. Hvor værdifulde og udtømmende de enkelte bøger så er i faglig henseende, giver boglisterne naturligt nok ingen oplysninger om. Her er man henvist til fagbladenes omtale, f. eks. til anmeldelserne i »Flora og Fauna«, hvor der gøres et forsøg på at vejlede de bogkøbende, så godt det er muligt på den beskedne plads, der er til rådighed. *E. N.*

Bøger, der ønskes anmeldt i *Flora og Fauna,* og manuskripter til artikler, der ønskes optaget i bladet, sendes til redaktionen.

Alle henvendelser vedrørende abonnement, bladets forsendelse, indbetaling af kontingent m. v. må rettes til ekspeditionen, hvortil også enhver adresseforandring bør meddeles snarest.

Hov Røn – dens plante- og fugleliv

Af *Mette Fog*
(Kalø pr. Rønde)

Meddelelse nr. 46 fra Vildtbiologisk Station, Kalø

Rønnens historie

Hov Røn ligger i Kattegat ud for Odder, syd for Århus Bugt. Det er en lille ø, der i begyndelsen af trediverne opstod på et sandrev, som ellers kun af og til lå tørt. Oprindelig dannedes der to små øer, som mellem 1955 og 1957 smeltede sammen til én. Da matrikelkortet blev tegnet i 1955, var der således to øer, som tilsammen havde et areal på 9140 m^2. Øen undergår til stadighed mindre ændringer, som direkte kan iagttages år for år. Øen blev i 1964 skønsmæssigt (ved udskridtning) opmålt, den havde da en omkreds på knap 3000 meter og var ca. 1 km lang. Dens største bredde var ca. 200 meter og dens mindste 11 meter. Ifølge oplysninger fra lokalkendte mennesker står Hov Røn aldrig under vand ved normale vindforhold; man kan dog ikke finde rønnen på et kort; selv målebordsbladet over egnen (rettet 1960) regner ikke øen for land. På øens sydlige og brede del findes nogle småsøer, hvoraf tre er kendelig større end de andre. Alle indeholder de saltvand og er næsten uden bundvegetation.

Øen blev ved sin opståen automatisk statens ejendom, men i 1956 blev administrationen af den overdraget til Vildtbiologisk Station, som ved skiltning har markeret, at øen er et forsøgsområde, og at landgang er forbudt fra 1. marts til 15. august.

Vegetation

Marehalm *(Elymus arenarius)* er den dominerende plante på øen, på sydenden findes en del Strandkvik *(Agropyron junceum)*. Af øvrige planter på øen kan nævnes: Enårig Rapgræs *(Poa annua)*, Gråbynke *(Artemisia vulgaris)*, Stolthenrik *(Senecio vulgaris)*, Brandbæger *(Senecio sp.)*, Strand-Asters *(Aster tripolium)*, Tusindfryd *(Bellis perennis)*, Mælkebøtte *(Taraxacum officinale)*, Tandfri Vårsalat *(Valerianella officinalis)*, Strand-Vejbred *(Plantago maritima)*, Sandkryb *(Glaux maritima)*, Strandkål *(Crambe maritima)*, Dansk Kokleare *(Cochlearia officinalis)*, Hyrdetaske *(Capsella bursa-pastoris)*, (Stinkende) Storkenæb *(Geranium (robertianum))*, Bidende Stenurt *(Sedum acre)*, Rynket Rose *(Rosa rugosa)*, Alsikekløver *(Trifolium hybridum)*, Gederams *(Chamaenerium angustifolium)*, Fuglegræs *(Stellaria media)*, Almindelig Hønsetarm *(Cerastium caespitosum)*, Strandarve *(Honckenya peploides)*, Strand-Bede *(Beta vulgaris)*, Strand-Mælde *(Atriplex litoralis)*, Strand-Skræppe *(Rumex maritimus)*, Stor Nælde *(Urtica dioeca)* og Brændenælde *(Urtica urens)*. Desuden vokser der et kirsebærtræ *(Cerasus* sp.), der i 1965 var ca. 1 m højt.

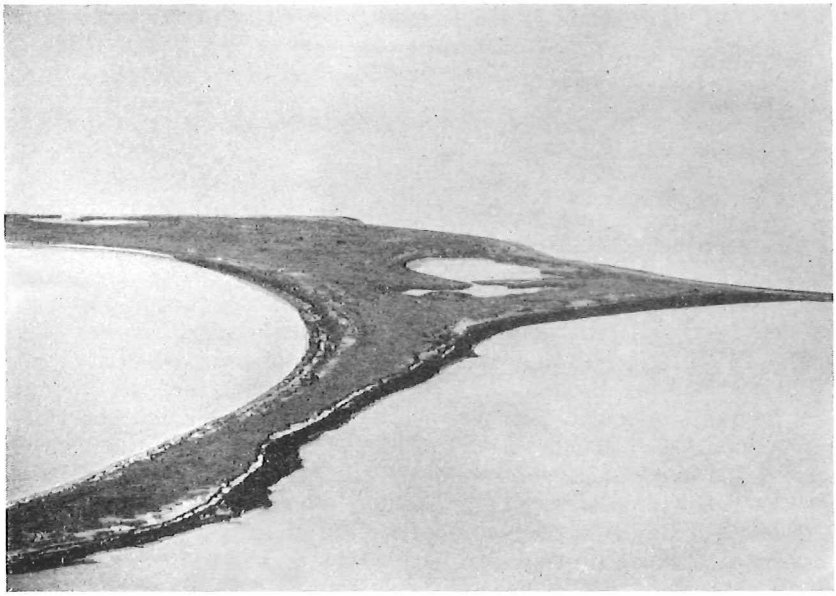

Fig. 1. Sydenden af rønnen set fra luften. J. Fog fot.

Fugletællinger

Med mellemrum er der gennemført tællinger af øens ynglebestand. Første optælling fandt sted 30. maj 1958, dernæst 19. maj 1960, 12. maj 1964, 22. maj 1964, 10. juli 1964 og sidst 6. maj 1965.

I tabel 1 ses de indhentede data fra de forskellige års optællinger. Hvad angår vurdering af materialet, skal indledningsvis tages visse forbehold.

Der er således ved de tre første tællinger ikke gjort nøjere rede for antallet af ynglepar, og desværre er der nogen variation i selve tidspunktet for tællingerne. Bortset fra en tælling i juli, som for øvrigt blot var et supplement til den egentlige tælling, har alle optællinger dog fundet sted i maj måned. Tællingerne i 1964 og 1965 er foretaget på samme måde og af de samme mennesker på omtrent samme dato. Ved disse tællinger blev der i hver iagttaget rede lagt en lille gul gartnerpind, så rederne kun blev talt én gang. Samtlige tællinger er udført af personale på Vildtbiologisk Station. Observationerne fra 1958 og til 1965 viser som et hovedtræk, at sølvmågerne *(Larus argentatus)* og ederfuglene *(Somateria mollissima)* er taget til i antal, mens andre mågearter og ternerne er aftaget stærkt eller ganske forsvundet (sml. tabel 1).

Ederfugl *(Somateria mollissima)*

Bestanden af ederfugle er som anført steget betydeligt i den pe-

Tabel 1 Samtlige data indhentet af Vildtbiologisk Station på Hov Røn. Ubenævnte tal angiver redernes antal

	30. 5. 1958	13. 5. 1959	19. 5. 1961	12. 5. 1964	10. 7. 1964	6. 5. 1965
Knopsvane *(Cygnus olor)*				5		5
Grågås *(Anser anser)*				1		? 1
Gravand *(Tadorna tadorna)*			2–3 par set ved stranden			en halv snes fugle iagttaget
Gråand *(Anas platyrhynchos)*	1		1	10		10
Ederfugl *(Somateria mollissima)*	5	11	ca. 50	138		115
Toppet Skallesluger *(Mergus serrator)*		enkelte fugle set	1	enkelte fugle set	5	enkelte fugle set
Strandskade *(Haematopus ostralegus)*	flere par rugende	adskillige reder med unger	flere par set, ingen reder fundet	14		14
Klyde *(Recurvirostra avosetta)*				7		
Alm. Præstekrave *(Charadrius hiaticula)*		1–2		fuglen iagttaget, ingen rede fundet		fuglen set, ingen rede fundet
Hættemåge *(Larus ridibundus)*	1000–2000 par	meget stor koloni	1000-2000 par, enkelte unger fundet	÷	÷	÷
Stormmåge *(Larus canus)*	stor koloni	kolonistørrelse ikke angivet	mange hundrede par	21		3
Sølvmåge *(Larus argentatus)*	enkelte par	antal ikke oplyst, fundet rugende langs kysten	100–200 par	373		471
Svartbag *(Larus marinus)*	enkelt fugl set	enkelt fugl set	enkelt fugl set	3 (22. maj)		enkelt fugl set
Splitterne *(Sterna sandvicensis)*	ca. 150	koloni af størrelse som 1958	flere hundrede reder	÷	÷	÷
Hav- eller Fjordterne *(Sterna paradisaea) (Sterna hirundo)*	20–30	enkelte reder	lille koloni	1		÷

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 2. Når ederfuglehunnen ruger, falder hun fint sammen med omgivelserne.

riode, Vildtbiologisk Station har haft øen under observation. Allerede i 1956 blev der konstateret ynglende Ederfugl (D. O. F. T. 51: XXIX). Den 12. maj 1964 fandt man 138 reder af Ederfugl, heraf var de 23 klækkede. I sytten tilfælde var ællingerne gået, mens der blev fundet dunællinger i seks reder.

Den 6. 5. 1965 blev der igen talt reder på Hov Røn. På grund af store forureninger af olie i danske farvande sent på vinteren 1965, blandt andet i Kattegat og Storebælt, var det ved denne tælling meget spændende at få konstateret, om bestanden af ederfugle eventuelt skulle have lidt skade, idet denne forurening givetvis kostede tusinder af fugle livet.

Der blev dette år fundet 115 reder, en tilbagegang, der på ingen måder virker foruroligende. Af disse 115 reder var seks klækkede og ællingerne gået, i fem blev der fundet ællinger, to af rederne med ællinger var endnu ikke færdigklækket.

I tabel 2 kan ses, hvordan ægantallet i ederfuglerederne fordeler sig. Samtlige reder med kendt kuldstørrelse fra de ovenfor nævnte tællinger i 1964 og 1965, i alt 213, er opført her. Gennemsnitsantallet af æg ligger på 4,5. Langt de fleste ederfugle lægger fem æg, en del lægger fire, og derfra er der et stort spring til reder med seks og tre æg i, men man har naturligvis ingen garanti for, at reder med få æg er færdiglagte, eller nogle af æggene eventuelt er ædt.

Ederfuglene klarer sig tilsyneladende fint blandt sølvmågerne. De

dækker omhyggeligt rederne til med dun, når de forlader dem. Det er vort indtryk, at man om dagen kun sjældent finder reder uden rugefugl.

I flere tilfælde blev der fundet ederfugleæg og sølvmågeæg i samme rede, æggene var varme, og det var givetvis sølvmåger, der rugede dem. Der var slet ingen dun i reden.

Flere ederfuglereder blev fundet klods op ad svanereder, hvad der tilsyneladende ikke generede nogen af parterne.

Tabel 2

Fordelingen af ægantal i 213 reder af Ederfugl *(Somateria mollissima)* iagttaget den 12. 5. 1964 og 6. 5. 1965

antal æg pr. rede	1	2	3	4	5	6	7	8
antal reder med ovennævnte ægantal	4	8	23	64	84	25	3	2

Fig. 3. Ederfuglens æg ligger lunt og godt. P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 4. Nylig udklækkede ederfugleællinger. P. Uhd Jepsen fot.

Knopsvane *(Cygnus olor)*

I 1965 rugede der ligesom i 1964 (se tabel 1) fem par svaner. Svanerne forlod rederne i god tid før vor ankomst; men alle æg var varme. Ægantallet i de ti knopsvanereder, der i alt blev iagttaget, kan aflæses i tabel 3.

Tabel 3

Fordelingen af ægantal i 10 reder af Knopsvane *(Cygnus olor)* iagttaget den 12. 5. 1964 og 6. 5. 1965

antal æg pr. rede	1	3	4	5	6	7
antal reder med ovennævnte ægantal	1	2	2	3	1	1

Gråand *(Anas platyrhynchos)*

Der blev ved de to nævnte tællinger fundet i alt tyve reder af Gråand, ti hvert år. I modsætning til ederfuglene og svanerne holdt gråænderne meget hårdt på rederne, hvorfor det er sandsynligt, at langt fra alle gråandereder er blevet fundet. Gråændernes reder var anbragt i høje marehalmtuer. Alle de i 1964 fundne reder indeholdt æg, mens der blev set to kuld ællinger i 1965. I det ene tilfælde kendes kuldstørrelsen ikke, ællingerne lå puttet i reden, og for ikke at forstyrre for meget blev de ikke talt. Den anden klækkede rede indeholdt 11 ællinger.

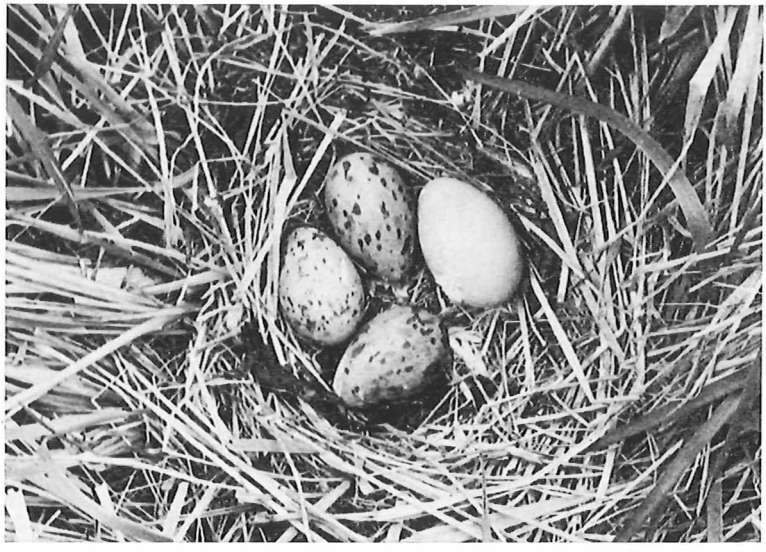

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 5. I flere reder blev der fundet sølvmågeæg og ederfugleæg side om side.

Kuldstørrelse for de atten kendte gråandereder med æg kan ses på tabel 4. Gennemsnitsægantallet er her 9,3 æg pr. rede. To af rederne havde kun fire æg.

Tabel 4

Fordelingen af ægantal i 18 reder af Gråand *(Anas platyrhynchos)* iagttaget den 12. 5. 1964 og 6. 5. 1965

antal æg pr. rede	4	8	10	11	12
antal reder med ovennævnte ægantal	2	5	4	5	2

Kun få reder ødelagt

Der blev fundet forbavsende få ødelagte reder af ande- og vadefugle, hvilket dels skyldes, at sporene udslettes meget hurtigt, og dels har man det indtryk, at der hersker en vis balance fuglene imellem. Under vore tællinger på rønnen blev hver talt ederfugle- og anderede dækket til med dun.

Toppet Skallesluger *(Mergus serrator)*

Af andre ynglende andefugle er konstateret Toppet Skallesluger. Således blev der i 1961 fundet én rede den 19. maj, mens man den 10. juli 1964 fandt fem reder. Ægantallet var 5, 6, 9, 10 og 12. Disse fem reder blev ikke fundet ved nogen systematisk gennemgang, men ved

Fig. 6. Sølvmågerne ruger i stort antal på Hov Røn. P. Uhd Jepsen fot.

tilfældig færden omkring. Det er derfor umuligt at sige noget om Toppet Skalleslugers yngleforhold på øen; alle systematiske tællinger er blevet udført, længe før disse har deres maksimale antal reder. Ved næsten alle ture til Hov Røn er der blevet set Toppet Skallesluger i havet omkring øen.

Gravand *(Tadorna tadorna)*

Ligeledes blev der set gravænder, men den eneste iagttagelse af rede blev gjort af Dansk Ornithologisk Forening 1. juni 1956 (D.O. F.T. 51: XXIX).

Forlader ænderne øen?

Der blev ved turen den 10. juli 1964 ikke set noget til de mange ederfugle- og gråandeællinger, der måtte være blevet udklækket, men det er sandsynligt, at hunnerne hurtigt efter klækningen søger bort fra øen. En ting, der også taler herfor, er, at man ikke under tællingerne i maj har set noget til de få kuld, der på det tidspunkt havde forladt rederne.

Grågås *(Anser anser)*

Den 2. april 1964 blev fundet én rede af Grågås, den indeholdt seks æg. Ved tællingen 12. maj samme år kunne det ses, at æggene var blevet klækket. Den 6. maj 1965 blev der iagttaget gæs omkring øen, og der var svage spor efter en benyttet grågåserede. Vi har her et

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 7. En sølvmågeunge, der lige er kommet ud af sit æg. Skallen ses til venstre.

eksempel på, at danske grågæs nu også ruger langs kysten, således som de gør det i Sverige og Norge, mens vi her i landet normalt har grågæssene rugende inde i landet ved søer eller moser.

Vadefugle

Med vadefuglene står det sløjt til. En mindre bestand af Strandskade *(Haematopus ostralegus)* holder stand. Af de 14 kuld, der blev fundet den 12. maj 1964, var de to klækket, den 22. maj blev der ingen reder fundet, og ungerne var store. Den 6. maj 1965 blev der fundet 14 reder, alle med æg.

I maj 1964 blev Klyde *(Recurvirostra avosetta)* fundet ynglende, i alt syv reder, som alle var placeret umiddelbart ned til de små søer på sydenden af øen, ingen lå længere end fem meter fra vand. Fem af rederne havde fire æg, én havde tre, og én havde et æg.

Ved tællingen i 1965 blev der hverken set eller hørt noget til klyderne.

Et enkelt par af Stor Præstekrave *(Charadrius hiaticula)* blev iagttaget både i maj 1964 og 1965, fuglene opførte sig, som om de havde rede, men denne blev ikke fundet.

Måger

For mågernes vedkommende har Sølvmåge efterhånden ganske fået overtaget. I 1958 rugede enkelte par, og siden er det gået støt frem.

Af tabel 1 fremgår det, at der i 1965 blev fundet ca. 100 flere sølvmågereder end i 1964. Hættemåge *(Larus ridibundus)* og Stormmåge *(Larus canus)* er i samme periode, det vil sige fra 1958, hvor der var store kolonier, til 1964/65, praktisk talt forsvundet. Ved tællingerne i de to seneste år blev der kun iagttaget ganske få eksemplarer af disse mågearter.

Svartbag *(Larus marinus)* blev iagttaget både i 1964 og 1965. Ved en tur til øen den 22. maj, blandt andet for at se efter ternereder, blev der fundet tre svartbagreder. I de to reder var to af de tre æg klækket, mens de sidste to var spraede, i den tredie rede var der tre æg. Målene på æggene var: Bredde: 53,1 – 53,8 – 54,1 – 55,0 – 54,2 mm. Længde: 79,7 – 78,7 – 78,4 – 81,3 – 77,9 mm.

Der foreligger fra de omtalte tællinger ingen sikre iagttagelser af Sildemåge *(Larus fuscus)*.

Terner

Tidligere, det vil sige i slutningen af halvtredserne, fandtes en stor koloni af Splitterne *(Sterna sandvicensis)* på øen. Denne koloni er forsvundet. Der blev hverken i 1964 eller i 1965 iagttaget Splitterne, kun Havterne *(Sterna paradisaea)* eller Fjordterne *(Sterna hirundo)* er set de sidste år, og en enkelt rede af enten Hav- eller Fjordterne blev fundet den 12. maj 1964.

Anmeldelse

K. Curry-Lindahl: Europas natur. 302 sider. 108 farvefotografier. 156 sorthvide illustrationer. Pris sv. kr. 110,00. Bokförlaget Natur och Kultur. Stockholm 1965.

Til serien »The continents we live in«, der udgives af Chanticleer Press, New York, har K. Curry-Lindahl skrevet bindet om Europa. Dette bind foreligger nu også på svensk i stort format (32×25 cm) og i et fornemt udstyr trykt i Schweiz. Billedstoffet er særdeles fint og udsøgt, bragt til veje af Europas førende naturfotografer og ualmindelig smukt reproduceret på bogens mathvide papir. Man kan ikke blive træt af at fordybe sig i disse billeder. Men teksten fortjener endnu mere en grundig fordybelse. Europas plante- og dyreverden behandles på uortodoks vis gennem en levende beskrivelse af de vekslende landskaber fra Middelhavslandene i syd over Øst-, Mellem-, Vest- og Nordeuropa og helt ud til øerne i Atlanterhavet og Ishavet. Bjerglandskaber, sletter og kystområder passerer revy med de planter og dyr, der hører til de forskellige steder. Karakteristiske arters levevis beskrives. Men bogens tyngdepunkt ligger i påvisningen af de store sammenhænge i de beskrevne naturområder. Ikke mindst menneskets betydning for de forskellige landskabers nuværende tilstand belyses. Uden den fanatisme og lyrik, man ellers ofte støder på i diskussionen om naturfredningsproblemer, fremlægger forfatteren klart og anskueligt kendsgerningerne vedrørende vor behandling af et helt kontinent. Det er afgjort læsning, der vækker til eftertanke. Både skønhed, viden og biologisk perspektiv findes således i dette værk, der hermed anbefales på det bedste. E. N.

Plusia chalcites Esp.
Ny storsommerfugl for Danmark

Af *F. Taksøe-Jensen*
(Vangen 13, Neksø)

With an English Summary

Som en sen – men ikke mindre glædelig – overraskelse sad der i skumringen den 3. oktober 1965 på Knud Larsens og min fælles sukkerlokningsrute ved Dueodde, Bornholm, en *Plusia*-art, som vi ikke kendte. Ved hjemkomsten til Neksø kunne vi dog straks bestemme den efter Spuler til at være en ♀ af *Plusia chalcites*. Ved en ret nervepirrende lodtrækning blev det så afgjort, at Knud Larsen måtte nøjes med æren, medens dyret indtog sit sæde i min samling.

Vejret havde i dagene før den 3. oktober været varmt for årstiden. Natten mellem den 2. og 3. regnede det fra sydvest. Den 3. var der blæst fra syd-sydvest, og vejret var varmt. Henimod aften lagde vinden sig, og det var overskyet. På ruten var der desuden 10 stk. *X. furcifera*, 1 stk. *C. celsia* (nr. 2 for Bornholm) og nogle gammaugler. Da jeg præparerede Plusia'en, afgav den fra bagkropsspidsen en dråbe klækkevæske, hvilket bestyrkede det indtryk, at den var ganske friskklækket.

F. Taksøe-Jensen fot.

Fig. 1. Dueodde-eksemplaret af *Plusia chalcites*. Skyggerne skyldes det gyldne, som skinner. Naturlig størrelse.

P. chalcites er et prægtigt dyr. Grundfarven i forvingerne er lyst jordbrun. Der er uregelmæssige, til dels store, gyldne partier både i rod-, mellem- og sømfeltet og på brystet. Sølvpletten er oftest delt. Det danske eksemplar er ret lyst.

Arten har sit hjemsted i Sydeuropa og i Nordafrika og er fastboende ved Gardasøen og i Südsteiermark. Flyvetiden er i Sydeuropa hele sommeren i flere generationer. Derfra har den sendt blænkere nordpå til Meran i Alperne og til Wien. I Holland og Belgien er den aldrig fundet. I Tyskland for første gang ved Johannesberg a. Ph. i 1960. I England flere gange, blandt andet i South Devon den 11. 9. 1943, i Polperro, Cornwall, den 2. 9. 1957 og den 10. 10. 1959, i 1961 i det nordlige Cornwall sammen med en mængde *P. gamma*, og på Isle of Wight i september 1965. Ifølge Spuler forekommer den derudover i hele Afrika, Indien, Kina og Australien. I Seitz-værket nævner Warren den fra Sydeuropa, Lilleasien og Syrien.

Imidlertid har dr. Todd i Washington lavet en undersøgelse, hvorefter *Plusia chalcites* Esp. skal være et kompleks bestående af mindst

9 arter. Den nævnte udbredelse må derfor sikkert tages med alle forbehold. Før eller senere bliver forholdene i Europa vel klarlagt, men i øjeblikket kan vi ikke have tilstrækkelig anledning – eller materiale nok – til at gøre noget ved denne sag.

Et spørgsmål må vi diskutere: Er Dueodde-eksemplaret indslæbt?

Dr. W. Forster, Tyskland, har ment, at fundet beror på indslæbning med automobil, jernbane eller skib og afviser bestemt enhver tanke om tilflyvning. Når man kender lidt til bornholmske forhold, vil man helt kunne afvise ideer om indslæbning med jernbane og sikkert også med skib. Men lige omkring fangststedet er der sommerhuse, som for en stor del udlejes til tyske turister. Larven kan meget vel have taget turen med en bil, f. eks. fra Gardasøen.

For den modsatte opfattelse taler, at Plusia'erne er fine flyvere, som rent faktisk kommer vidt omkring. Måske fløj en *P. chalcites* en sommer- eller forsommernat til Dueodde Fyr og lagde derefter sine æg i nærheden. Larven, der ligner *Plusia gamma*'s, kan bl. a. leve på nælde *(Urtica)* og natskyggearter *(Solanum nigrum* og *S. dulcamara)*. De engelske fund og datoerne for disse taler – synes jeg – også stærkt for tilflyvning.

Svaret på spørgsmålet må stå hen i det uvisse, men vi kan nu nok med nogen ret håbe på, at *P. chalcites* vil vise sig igen her i landet.

De fleste af oplysningerne har jeg fået gennem dr. Skat Hoffmeyer, som meget venligt skrev til sine udenlandske forbindelser og ulejligede sig med flere breve til mig.

Summary

1 ♀ of *Plusia chalcites* Esp. was collected on the island of Bornholm, Denmark, on October 3rd 1965.

Anmeldelse

Naturens Verden 1965. Redigeret af T. W. Langer. 384 sider. Rigt illustreret. Pris kr. 68,00. Munksgaards Forlag. København 1965.

Punktlig en gang om måneden udkommer »Naturens Verden« med et hæfte, der er smukt udstyret med farvebilleder og sorthvide illustrationer. Emnevalget for artiklerne er vidtspændende. I den netop afsluttede årgang strækker det sig f. eks. fra »Helleristningerne i Tanum« til »Afrikanske smågnavere«, og fra »Kødædende planter« til »Kometerne i 1964«. Ikke alle de behandlede emner kommer os lige meget ved. Af mest almen interesse er vel A. Brøggers gennemgang af problemerne omkring de sygdomme, der skyldes unormalt kromosomudstyr, og G. Møllers beretning om dyrepsykologiske forsøg med aber. Af ikke-biologisk stof vil jeg gerne fremhæve E. Knuths to artikler om Pearylands arkæologi. Endelig skal nævnes L. Lyneborgs artikel om minérfluer som årgangens mest værdifulde – set fra »Flora og Fauna«s redaktørstol. Den er saglig og grundig, og den er frem for alt igangsættende. Vordende amatørentomologer kan her få det skub fremad, der kan gøre dem aktive i udforskningen af dansk natur. Derfor en speciel tak for denne artikel. E. N.

Plantevæksten på Dybsø

Af *P. Grøntved*
(Næstved)

Indledning

Uden for Sydsjællands vestkyst ligger øen Dybsø, som adskiller den lille Dybsø fjord fra Karrebæksminde bugt. Øen er ved et ret dybt, men kun 70 m bredt løb skilt fra halvøen Svinøland, og et 300 m bredt, temmelig lavvandet sund findes imellem Dybsø og Enø.

Dybsøs størrelse er ca. 132 ha (Trap 1955). Øen er ca. 3 km lang og 1 km bred på det bredeste sted; dens »hårde kerne« er to 6–7 m høje bakker, Sønderhoved, som danner sydenden, og Humlebakke på den nordlige del. Disse bakker består af kalkrigt moræneler, mens øens hoveddel, som er marint forland, er sand af alluvial oprindelse.

Imellem de to morænebakker strækker sig i nord–sydlig retning to brede strandvolde, som kan være indtil 3 m høje. Imellem disse volde findes et lavt bælte, der går fra vigen imellem halvøen Tyresande og Humlebakke (se kortet fig. 1) mod syd. Det løber på langs af øen og ender med at have forbindelse med øststranden nord for skrænten, som danner Sønderhoveds nordlige udløber. Denne lavning har karakter af et lagunelandskab, som består af en fugtig eng med en række småsøer, hvis vand er omtrent fersk.

Halvdelen af Dybsø består imidlertid af strandenge. De danner en sammenhængende flade nord for Humlebakke og derfra sydpå langs øens østside, og de er dannet i læ af Enø samt Dybsøs højere, vestlige halvdel. Strandengenes jord er sandet, og der findes ingen sammenhængende rørsumpe langs kysten. Engene er gennemtrukket af et net af loer, der løber i alle retninger, og hvoraf nogle har direkte forbindelse med havet, andre ikke. Myretuer er også et fremtrædende træk i engenes fysiognomi.

Vestsiden af øen er for største delen en sandet og især mod syd meget stenet strand. Inden for sandstranden har den vestlige, yngre strandvold nogle steder karakter af en stenrevle, men pålejret sand med en indblanding af tang danner dog de fleste steder et dække over rullestenene og skaber mulighed for en vegetation. I den østlige, ældre strandvold finder man stenlaget i lidt større dybde i jorden.

Sønderhoved har ud imod kysten en stejl lerklint, som danner øens sydspids; langs øst- og vestsiden aftager klinten i højde og danner kun en skrænt, der bliver lavere mod nord langs begge kyster.

Humlebakke har også en skrænt ud imod kysten i vest og aftager i højde jævnt mod nord, hvor den når sammen med strandengene. Begge bakkerne skråner jævnt ind imod øens indre del, hvor de møder strandvoldene og engene. Men hvor skrænterne når ud til havet, har dette i tidens løb borteroderet en del af klinterne, og på stranden neden for er der på disse steder barrierer af store sten, som er styrtet ned sammen med leret, der er skyllet bort.

Dybsø er beliggende i et af Danmarks mest regnfattige områder. Der foreligger ikke målinger fra selve øen, men fra to observationssteder, der kun er fjernet ca. 7 km fra Dybsø, og begge ligger ved kysten, er der som gennemsnit af 40 år kun målt 498 (Knudskovgård) og 532 mm nedbør årlig (Sallerupgård). Landets gennemsnit var ca. 650 mm i samme tidsrum (Danmarks Klima 1933).

Dybsø har i ca. 350 år tilhørt Gavnø gods. Der har tidligere ligget

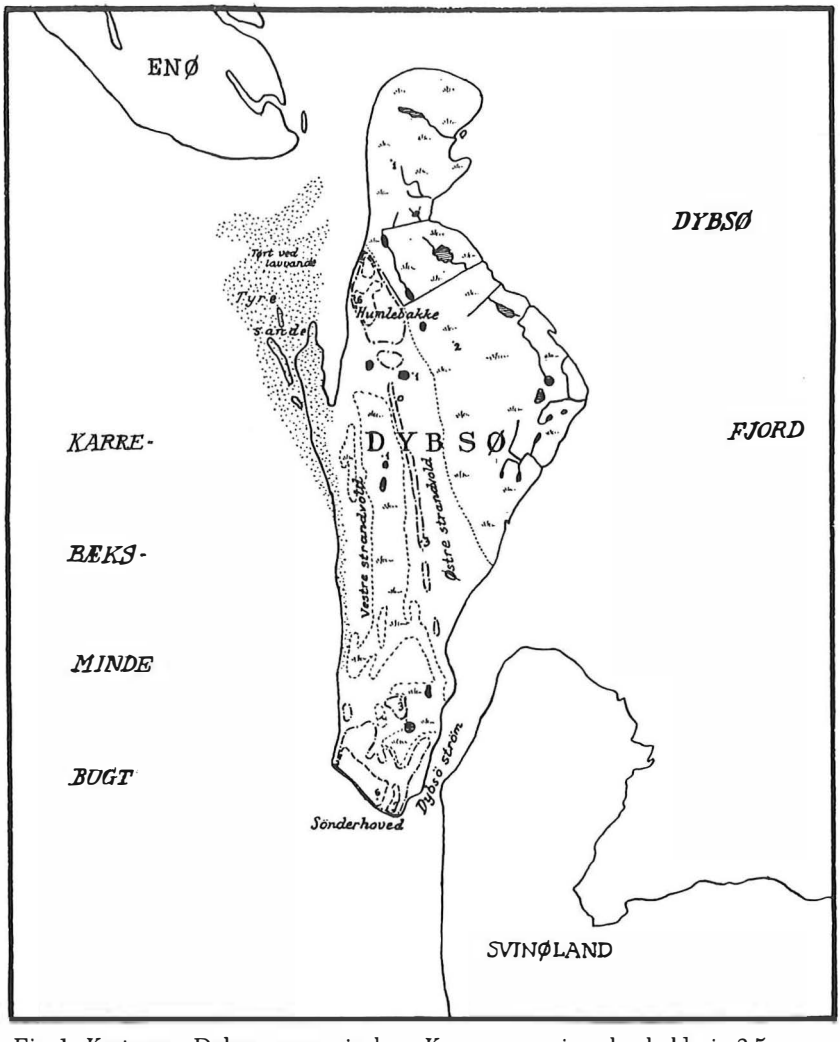

Fig. 1. Kort over Dybsø og omgivelser. Kurverne angiver henholdsvis 2,5 m og 5,0 m over daglig vande.

Fig. 2. Sønderhoved-klinten. P. Grøntved fot.

2 bøndergårde på øen, men de skal være nedlagt omkring 1690, og siden den tid har Dybsø været et overdrev. Den har været benyttet som græsgang for kvæg og heste, i begyndelsen også for svin og får (Ph. Borries 1943). I 1965 var bestanden af græsningsdyr kun knap 100 ungkreaturer og et par heste.

Terrænet, hvor øens gårde har ligget, findes på Humlebakkes sydskråning, hvor gårdtomterne giver sig til kende ved nogle store kampesten, en dam og særlig frodige kolonier af *Urtica dioeca,* som kun findes her og i plantagen på Humlebakke.

For 7–8 år siden forsøgte godset en opdyrkning af 22 ha af øen, nemlig en parcel på Sønderhoveds nordskråning og en større på Humbakkes sydskråning samt lidt af den tilstødende strandeng. Efter dyrkning af nogle afgrøder (gul sennep, raps og korn) blev det opdyrkede areal dog udlagt med kløvergræs, sået i havre i 1964, og nu er hele øen igen en sammenhængende græsgang.

På begge bakketoppe findes der lidt trævækst, som er plantet. Den omtales nærmere side 25–26.

Der findes på Dybsø kun ét hus, der udlejes som feriebolig for en familie i sommertiden. Til daglig er øen ubeboet af mennesker. Der er på østsiden nær ved sydspidsen et anløbssted, kaldet havnen, som benyttes ved overførslen af græsningsdyrene.

Nærværende arbejde er resultatet af en undersøgelse, der er foretaget i sommer og efterår 1965.

Øens jordbundsforhold

Det er allerede nævnt, at Dybsø består af så forskellige dannelser som morænebakker, sandstrand, stenede og sandede strandvolde samt strandenge på sandbund.

Jordens reaktion og dens indhold af nogle plantenæringsstoffer er undersøgt i en række jordprøver, der er udtaget i 20 cm dybde. Resultatet fremgår af tabel 1.

Lerskrænterne på Sønderhoved og Humlebakke er meget rige på kalk og kalium.De opdyrkede arealer synes at være lidt fattigere på kalk og fosfor; men jordprøverne her er udtaget på jord, der er mindre leret end skrænternes. Natriumindholdet i disse højtliggende arealer stammer formentlig fra skumsprøjt ude fra kysten samt fra nedbøren, som normalt beriger jorden med ca. 9 kg Na pr. ha årlig, og i lerjorden adsorberes en væsentlig del heraf.

Tabel 1

Jordens reaktion og dens indhold af plantenæringsstoffer på forskellige lokaliteter

	pH	Ft	Kt	Nat
Moræneler. Sønderhoved-skrænten	8,0	6,1	20,8	5,0
Moræneler. Humlebakke-skrænten	8,1	5,8	20,8	4,9
Moræneler. Sønderhoved, opdyrket	6,8	3,7	21,4	7,0
Moræneler. Humlebakke, opdyrket	6,8	4,5	24,1	5,5
Sand og sten. Vestlig strandvold, syd	7,2	5,7	3,0	2,1
Sand. Vestlige strandvold, nord	7,2	3,2	4,8	2,0
Sand. Nordlige strandeng	7,7	3,9	18,6	291,0
Sand. Østlige strandeng	6,7	1,0	13,7	121,0
Sand. Indre strandeng	4,9	0,2	7,5	4,5
Sand. Myretuer i nordl. strandeng	7,0	2,6	17,5	126,0

pH = reaktionstallet (angiver jordens surhedsgrad)
Ft = fosforsyretallet. Det angiver jordens indhold af fosfor opløselig i fortyndet svovlsyre. En enhed af tallet svarer til 3 mg P pr. 100 g jord eller 75 kg P pr. ha til 20 cm dybde
Kt og Nat = kaliumtal og natriumtal. De er mål for jordens indhold af ombytteligt K og Na. En enhed svarer til 1 mg af stofferne pr. 100 g jord eller 25 kg pr. ha

På Sønderhoved er der en kløft og nogle grydeformede fordybninger i nordskråningen. I de dybeste af disse står der vand en stor del af året, og her findes bevoksninger af sump- og vandplanter. Lavningerne ligger i det tidligere dyrkede område.

Det tidligere dyrkede areal ved Humlebakke når et stykke ind på den østre strandvold og den tilstødende strandeng. Her findes en sortsandet jord, hvor bestanden af det udlagte kløvergræs er meget tynd, mens *Holcus lanatus* og *Rumex acetosella* danner bevoksninger, som viser, at jorden er stærkt sur.

Strandvolden i vest er kalkrig både i den sandede og den mere

Fig. 3. Sønderhoved. Vestskrænten. P. Grøntved fot.

stenede del, mens den østlige, ældre vold er meget fattig både på kalk og fosfor. Strandvoldene er temmelig fattige på kalium og natrium, da de ikke normalt oversvømmes af havvandet og desuden har ringe evne til at adsorbere disse plantenæringsstoffer.

Den sydlige del af veststranden har inden for det løse sandbælte og tangstriben en stenrevle, som længere inde i land er begravet under sand, og mod nord går sandstranden tilsyneladende jævnt over i den sandede strandvold. På halvøen Tyresande er sandstranden særlig bred med tilløb til dannelse af små sandhobe omkring store græstuer. Den østlige del af halvøen, som ligger i læ, viser en begyndende dannelse af sylteng ud imod den lille vig og rundt om denne. Her vokser *Salicornia* frodigt i det lave vand. Ud for Humlebakke er forstranden særlig smal og stenet ligesom på vestsiden af Sønderhoved, og lerskrænterne ligner hinanden.

Strandengene i nord og øst har reaktionstal på 6,7–7,7, og myretuerne ligner m.h.t. jordens indhold de omliggende arealer.

Engene langs kysten er fosforfattige, men rige på kalium og navnlig natrium, hvilket skyldes de årlige oversvømmelser. Disse enge er som helhed ret lave, men indad i landet er der dog jævn overgang mellem den østlige strandeng og den bag ved liggende østlige strandvold. Jorden er udpræget sandet, og der sker tilsyneladende ikke nogen nydannelse af sylteng langs kysten her.

Den indre strandeng, som er lavningen mellem de to strandvolde, er udpræget sur, og den er fattig på næring. Her er oversvømmelse kun en tilfældig foreteelse, og udvaskningen er stor i denne sandede og stenede jord.

Plantevæksten

Dybsø er en så godt som ubeboet ø, der i 200–300 år har været anvendt som overdrev. Dette har givet øens vegetation et ensartet og stabilt præg undtagen for den sjettedels vedkommende, som i nogle år har været opdyrket.

Der er dog tydelige forskelle mellem plantevæksten i øens forskellige dele, som det fremgår af listen over dens blomsterplanter s. 26-32.

1. Sandstranden (Tabel 2)

Øens vestside fra Sønderhoved-skrænten til nordenden af Tyresande er en sandet og stenet strand. På den sydlige del af denne strækning er der som tidligere nævnt en stenrevle (rullestens-alvar) bag sandstranden, men mod nord dækkes rullestenene med sand ligesom i strandvolden indenfor, og på Tyresande er sandstranden særlig bred. Her består oddens vestlige del af sandstrand og ung strandvold, hvor *Carex arenaria* og *Festuca rubra* dominerer. Den østlige halvdel, som ligger i læ, er en *Juncus gerardi-* (harril-) eng med en del *Puccinellia maritima* ud imod vigen, og harril-bæltet, hvori der også er indblanding af *Agrostis stolonifera,* strækker sig langs vigens østside hen imod Humlebakke. Der er megen *Salicornia* i vigens lave vand.

På Tyresandes vestside er der tilløb til dannelse af små sandtuer omkring *Agropyron repens, Festuca rubra* og på fugtige steder ved *Puccinellia maritima* og *Agrostis stolonifera.*

Ammophila-arterne mangler på Dybsø, og *Elymus* er kun fåtallig på stranden. I floralisten ses eksempler på, at ilanddrevne frø har spiret på stranden og frembragt planter som *Fumaria officinalis, Linum usitatissimum, Solanum nigrum* og *Onopordon acanthium,* som ellers ikke hører hjemme her.

Tabel 2

Dominerende og fremtrædende arter på sandstranden

Dominerende arter:	
a. I det løse sand	c. Især på tang (eve)
Agropyron repens	*Atriplex hastata*
Honkenya peploides	*Atriplex littoralis*
b. I fugtigere sand	
Glaux maritima	
Mindre fremtrædende, men karakteristiske arter:	
a. I det løse sand	b. I fugtigere sand
Matricaria maritima	*Suaeda maritima*
Potentilla anserina	*Phragmites communis*
Rumex crispus	*Scirpus maritimus*
Salsoli kali	c. På stenet strand
Sonchus arvensis	*Beta vulgaris*

P. Grontved fot.

Fig. 4. Veststranden og vestre strandvold. Humlebakke i baggrunden.

2. Vestlige strandvold (Tabel 3)

Denne dannelse, der mod vest slutter sig til sandstranden og mod øst til den såkaldte indre strandeng, består øverst af sand, men har et underlag af rullesten, blandet med tangrester. Strandvolden er dog mod syd temmelig stenet i overfladen ligesom sandstranden her. Bunden er alkalisk, men meget næringsfattig og udpræget tør.

Plantevæksten er her ligesom på den østlige strandvold en typisk overdrevsvegetation med xerofilt præg, og her er ingen udprægede halofile arter blandt dominanterne.

Tabel 3

Dominerende og fremtrædende arter på vestlige strandvold

Dominerende arter:	
Apropyron repens	*Festuca rubra*
Armeria maritima	*Honkenya peploides*
Carex arenaria	
Andre fremtrædende arter:	
Achillea millefolium	*Cochlearia officinalis*
Agrostis tenuis	*Galium verum*
Aira praecox	*Glaux maritima*
Bromus hordeaceus	*Sedum acre*
Cerastium semidecandrum	*Viola tricolor*
Cochlearia danica	

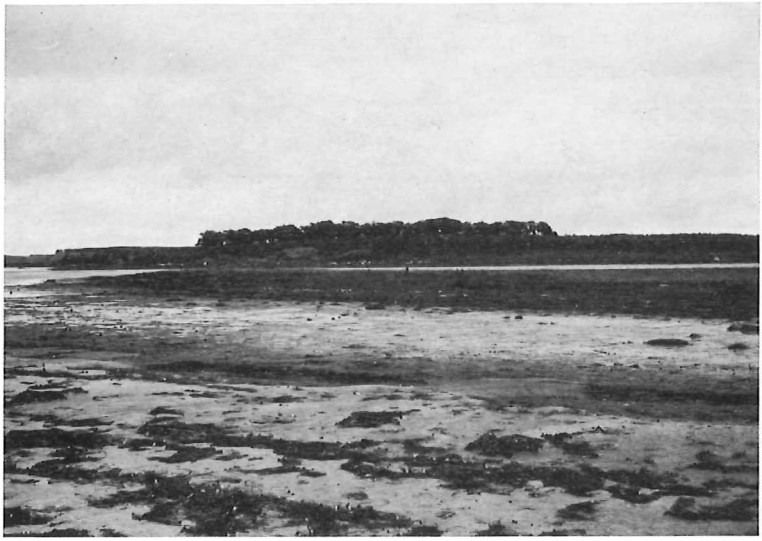

Fig. 5. Tyresande og Humlebakke. P. Grontved fot.

3. Østlige strandvold (Tabel 4)

Her er tale om en dannelse, som er ældre end den vestlige vold, og der er i årenes løb dannet en tæt grønsvær over sandet og rullestenene i bunden. Men reaktionen er sur og jordens fosforindhold særlig lille på grund af langvarig udvaskning. Bunden er tør, men dog ikke så tør som i den vestlige vold. Muldvarpeskud findes i stort antal her.

Iblandt de anførte arter i tabel 4 er 10 af Johs. Grøntved (1927) fremhævet som de mest typiske for danske overdrev, idet de har optrådt dominerende på over 30 af 50 undersøgte overdrev i hele landet.

Tabel 4

Dominerende og fremtrædende arter på østlige strandvold

Dominerende arter:	
Agrostis tenuis	*Carex arenaria*
Anthoxanthum odoratum	*Festuca rubra*
Andre fremtrædende arter:	
Achillea millefolium	*Holcus lanatus*
Carex hirta	*Luzula campestris*
Cerastium vulgare	*Plantago lanceolata*
Festuca ovina	*Poa pratensis*
Galium verum	*Potentilla erecta*
Glaux maritima	*Ranunculus acer*
Hieracium pilosella	*Stellaria graminea*

4. Indre strandeng (Tabel 5)

I floralisten er det lave bælte mellem strandvoldene kaldt »indre strandeng«, fordi der ikke her er stadig forbindelse med havvandet. Ved høj vandstand og storm fra vest kan saltvandet dog strømme ind her, og der kan således under vinterstorme være et sund, som går på langs af øen fra Tyresande-vigen til et udløb på østsiden nord for »havnen«. Jorden er sandet og stenet i bunden, og saltet udvaskes let her. Dette giver sig til kende ved, at jorden er sur og næringsfattig, som det fremgår af analysen side 16. Der findes i det lange, smalle bælte en række små søer eller damme, hvoraf nogle udtørres om sommeren. Disse søer har deres egen vegetation af vandplanter, og i engen spiller sumpplanter en betydelig rolle.

Vandet i søerne har kun meget lille saltindhold, og det bruges af de græssende dyr som drikkevand. Reaktion med sølvnitrat ($AgNO_3$) viser ikke stort større chloridindhold end f. eks. i det kommunale drikkevand i Næstved. Vegetationen her viser også et mindre halofilt præg end i de ydre strandenge.

Tabel 5

Dominerende og fremtrædende arter i indre strandeng

Dominerende arter:	
a. i engen	*Plantago maritima*
Agrostis stolonifera	*Ranunculus acer*
Armeria maritima	*Trifolium fragiferum*
Festuca rubra	b. i søerne
Glaux maritima	*Batrachium aquatile*
Heleocharis uniglumis	*Batrachium trichophyllum*
Juncus gerardi	
Andre fremtrædende arter:	
a. i engen	*Triglochin maritimum*
Carex goodenoughii	b. i søerne
Cerastium vulgare	*Alisma plantago-aquatica*
Cochlearia danica	*Glyceria fluitans*
Obione pedunculata	*Polygonum amphibium*
Ononis spinosa	*Ranunculus flammula*

5. Ydre strandenge (Tabel 6)

Dette er de egentlige strandenge, der strækker sig fra Humlebakke og den østlige strandvold ud til kysten. Jorden her har en for planterne gunstig reaktion og er rig på kalium og natrium.

Vegetationen har da også et betydeligt halofilt præg. Der findes ingen sammenhængende rørsump ved øst- og nordkysten, men kun nogle små tilløb til en sådan i form af grupper af *Scirpus maritimus.*

Fig. 6. Vigen inden for Tyresande. *Salicornia* i vandet. P. Grøntved fot.

Niveauforskellene i strandengene her er kun små bortset fra den zone, hvor de støder sammen med den østre strandvold, og hvor engene er noget højere end ude ved kysten.

Festuca rubra er især dominerende i de højeste dele af engene; men på afstand præger denne art såvel engene som strandvoldene ved sin

Tabel 6

Dominerende og fremtrædende arter på ydre strandenge

Dominerende arter:	
Agrostis stolonifera	*Juncus gerardi*
Armeria maritima	*Plantago maritima*
Festuca rubra	*Puccinellia maritima*
Glaux maritima	
Andre fremtrædende arter:	
Agropyron repens	*Obione pedunculata*
Artemisia maritima	*Potentilla anserina*
Aster tripolium	*Ranunculus repens*
Carex goodenoughii	*Salicornia* sp.
Cochlearia danica	*Scirpus maritimus*
Festuca arundinacea	*Spergularia marginata*
Heleocharis palustris	*Suaeda maritima*
Heleocharis uniglumis	*Trifolium fragiferum*
Limonium vulgare	*Triglochin maritimum*

Fig. 7. Sø i indre strandeng. *Batrachium* og *Heleocharis*. P. Grøntved fot.

karakteristiske blege farve i højsommer og efterår. Dette gælder også for de mere fugtige strøg, hvor den mørkegrønne *Juncus gerardi* eller den lysegrønne *Agrostis stolonifera* danner tætte tæpper i bunden.

Agrostis gør sig især gældende ved loerne i den nordlige del af engene. *Puccinellia maritima* findes både i forbindelse med loerne og især langs østkysten, og *Juncus gerardi* er den art, som dækker den største del af engene i bunden.

I loerne dominerer *Suaeda* og *Salicornia* i de dybere og *Potentilla anserina* i de mindre dybe, som er tørre i sommertiden.

Myretuerne er mest fremtrædende på engene nord for Humlebakke, men er dog også talrige i de østlige egne. På tuerne er følgende arter noteret:

Achillea millefolium
Agropyron repens
Agrostis tenuis
Arenaria serpyllifolium
Armeria maritima
Cerastium semidecandrum
Cerastium vulgare
Cochlearia danica
Erophila verna
Festuca arundinacea
Festuca rubra
Galium verum
Holcus lanatus
Inula britannica
Poa trivialis
Polygonum heterophyllum
Potentilla anserina
Potentilla reptans
Ranunculus acer
Sedum acre
Stellaria graminea
Trifolium dubium
Trifolium repens
Vicia angustifolia
Vicia cracca

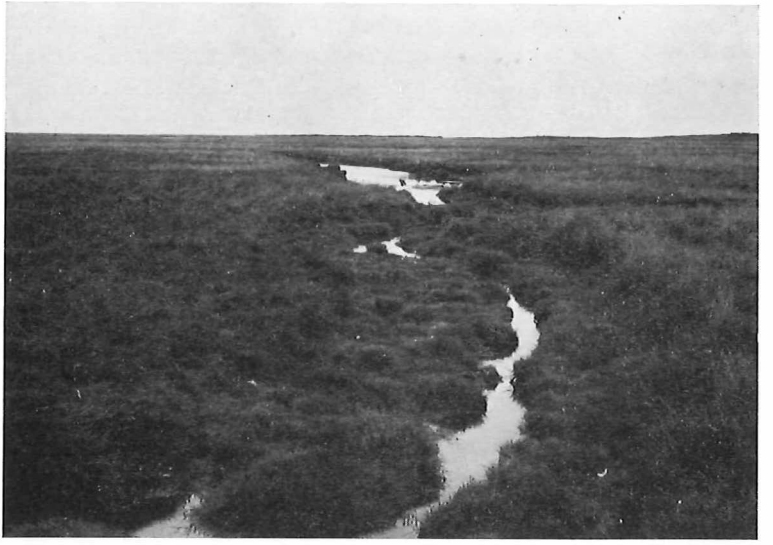

Fig. 8. Dybe loer i ydre strandeng. P. Grøntved fot.

De fleste af strandengenes vigtigste arter er i større eller mindre grad halofile. De mest udprægede halofyter her er *Puccinellia maritima, Obione pedunculata, Salicornia, Spergularia marginata* og *Suaeda.*

6. Morænebakkerne

Det drejer sig her om vegetationen på skråningerne af de to lerbakker Sønderhoved og Humlebakke. På Sønderhoved har øst- og vestsiden en tæt bestand af græsser og urter, mens sydklinten ud imod havet er næsten nøgen og kun kan fremvise nogle kolonier af *Tussilago farfara, Cirsium arvense* og *Convolvulus arvensis.* Nordskråningen hører under det tidligere dyrkede område, som får sin særlige omtale, og plantagerne på de to bakketoppe behandles også særskilt.

På Humlebakke er det de vest- og nordeksponerede skråninger, som repræsenterer græs-urtelien, mens syd- og østsiden har været dyrket.

Lerjorden i bakkeskråningerne er alkalisk og er ret næringsrig, især er kaliumindholdet stort.

De dominerende arter er *Agropyron repens* og *Taraxacum.* Af de øvrige kan fremhæves *Achillea millefolium, Armeria maritima, Bellis perennis, Dactylis glomerata, Erophila verna, Galium verum, Ononis spinosa, Poa trivialis* og *Potentilla reptans.*

7. De tidligere dyrkede arealer

I alt har 22 ha af de to bakkers skråninger været dyrket i 7–8 år, men de er nu udlagt til græsning. Jorden er fra bakkerne leret, men

Fig. 9. Flade loer i ydre strandeng. P. Grøntved fot.

bliver sandet ind mod strandvoldene og engene, især i det nordlige område. Jorden har pH 6,8, den er fattig på fosfor, men rig på kalium.

De i 1964 udsåede arter er: *Dactylis glomerata, Festuca pratensis, Lolium perenne, Phleum pratense* og *Trifolium repens,* og disse arter er nu dominerende, men der findes en række andre, hvoraf nogle hører til øens oprindelige flora og er kommet til disse arealer fra omgivelserne eller har overlevet jordbehandlingen i opdyrkningsperioden.

Det er arter som *Agropyron repens, Agrostis stolonifera, Alopecurus geniculatus, Bellis perennis, Chenopodium album, Holcus lanatus, Ranunculus repens, Rumex acetosella* og *Stellaria media.*

Desuden forekommer der nogle arter, som ikke er fundet andet steds på øen, og som må være indslæbt under dyrkningen. Af disse har *Avena sativa, Brassica napus* og *Sinapis alba* været dyrket her, og deres spildte frø findes nu i jorden.

Andre arter, der ufrivilligt er indslæbt, er *Chrysanthemum leucanthemum, Geranium dissectum, Polygonum lapathifolium, Polygonum persicaria, Sinapis arvensis* og *Spergula arvensis,* altså en række almindelige ukrudtsplanter, som godt kan være tilført øen med udsæden i dyrkningsperioden. *Lychnis flos-cuculi* og *Scutellaria galericulata* vokser i de fugtige, grydeformede fordybninger på Sønderhoved.

8. Plantagerne på morænebakkerne

Her er kun tale om nogle ganske små plantninger på toppen af de to bakker. På Sønderhoved er plantningen ung og består af *Picea abies, Picea sitchensis, Betula verrucosa, Prunus cerasifera* og en hel

del *Rosa rugosa.* Der findes nogle få individer af *Lycium halimifolium,* som måske er plantet. På Humlebakke består trævæksten af en ældre og en yngre del. Den ældre plantning består nu af ca. 70 individer af *Ulmus glabra,* lidt *Picea glauca,* som omtrent er udgåede, enkelte *Prunus domestica,* 1 træ af *Populus* og nogle selvsåede træer af *Crataegus monogyna* og *Sambucus nigra.* Den yngre, sydlige udvidelse af plantagen består af nogle rækker *Prunus cerasifera* og *Rosa rugosa.* Her findes også nogle buske af *Hippophae rhamnoides.*

På Sønderhoved er bundvegetationen mellem de unge træer som på skrænten udenom, dvs. den græs-urteflora, som er omtalt under de to bakker. På Humlebakke er der under de ældre træer en skovbundsflora, hvis dominanter er *Ficaria verna, Mercurialis perennis* og *Urtica dioeca.* Desuden er følgende arter fremtrædende:

Anthriscus silvester, Cirsium arvense, Gagea lutea, Galium aparine, Geum urbanum, Lamium purpureum, Nepeta hederacea, Taraxacum sp. og *Veronica hederifolia.*

Floraliste

Floralisten omfatter 8 talkolonner med karakterer for de anførte arters hyppighed. Karakterskalaen er efter Mentz (1916), og tallene har følgende betydning: 1 = enkeltvis, 2 = næsten enkeltvis, 3 = meget fåtallig, 4 = fåtallig, 5 = temmelig fåtallig, 6 = temmelig talrig, 7 = talrig, 8 = meget talrig, 9 = fremherskende, 10 = enerådende.

I listen er anført både latinske og danske navne. Disse såvel som livsform-symbolerne er efter Raunkiær (1950).

Der er skelnet mellem følgende biotoper: 1. Sandstrand, 2. Vestlige (yngre) strandvold, 3. Østlige (ældre) strandvold, 4. Indre strandeng, 5. Ydre strandeng, 6. Morænebakker, 7. De tidligere dyrkede arealer, 8. Plantagerne på de to bakketoppe.

	Livsform	Karakter for hyppighed i område nr.							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Achillea millefolium (Alm. Røllike)	H		6	7			7	4	
Agropyron junceum (Siv-Kvik)	G	2							
Agropyron repens (Alm. Kvik)	G	8	9			6	8	6	
Agrostis stolonifera (Krybende Hvene)	H		7	8				3	
Aira praecox (Tidlig Dværgbunke)	Th		7	5					
Alisma plantago-aquatica (Vejbred-Skeblad)	HH				6				
Allium scorodoprasum (Skov-Løg)	G			3					
Allium vineale (Strand-Løg)	G						2		
Alopecurus geniculatus (Knæbøjet Rævehale)	H			6	6		6	7	
Anthoxanthum odoratum (Vellugtende Gulaks)	H			8	8		6		
Anthriscus silvester (Vild Kørvel)	H								7
Arctium tomentosum (Filtet Burre)	H						1		

	Livsform	Karakter for hyppighed i område nr. 1	2	3	4	5	6	7	8
Arenaria serpyllifolia (Sandarve)	Th						4	3	
Armeria maritima (Engelskgræs)	H		9		8	8	7		
Artemisia maritima (Strand-Malurt)	Ch		5			6			
Artemisia vulgaris (Grå Bynke)	H							1	
Aster tripolium (Strand-Asters)	H				5	6			
Atriplex hastata (Spyd-Mælde)	Th	8	6			6			
Atriplex littoralis (Strand-Mælde)	Th	8	7			6			
Atriplex patula (Svine-Mælde)	Th	4							
Avena pubescens (Dunet Havre)	H			5					
Avena sativa (Alm. Havre)*	Th							4	
Batrachium aquatile (Alm. Vandranunkel)	HH				8				
Batrachium sceleratum (Tigger-Ranunkel)	Th				2				
Batrachium trichophyllum (Hårfl. Vandranunkel)	HH				7				
Bellis perennis (Tusindfryd)	H					5	7	6	
Beta vulgaris (Strand-Bede)	H	3							
Betula verrucosa (Vorte-Birk)*	MM								4
Brassica napus (Raps)*	Th							6	
Briza media (Hjertegræs)	H			5			3		
Bromus hordeaceus (Liggende Hejre)	Th		7	6			5		
Bromus mollis (Blød Hejre)	Th			5					
Cakile maritima (Strandsennep)	Th	4	5						
Campanula rotundifolia (Blåklokke)	H						4		
Capsella bursa-pastoris (Hyrdetaske)	Th		3					4	
Cardamine pratensis (Engkarse)	H				5				
Carduus acanthoides (Tornet Tidsel)	H		6					5	
Carex arenaria (Sand-Star)	G		9	7					
Carex caryophyllea (Vår-Star)	G		4	4					
Carex distans (Fjernakset Star)	H					4			
Carex disticha (Toradet Star)	HH				5				
Carex goodenoughii (Alm. Star)	G				6	6			
Carex hirta (Håret Star)	G			6	5		5		
Carex leporina (Hare-Star)	H					5			
Carex otrubae (Sylt-Star)	H				2				
Carex pulchella (Dværg-Star)	H					3			
Carlina vulgaris (Bakketidsel)	H		2	2			4		
Centaurea jacea (Alm. Knopurt)	H			4			6		
Centaurea scabiosa (Stor Knopurt)	H						4		
Centaureum umbellatum (Mark-Tusindgylden)	Th					4			
Centaureum vulgare (Strand-Tusindgylden)	Th					2			
Cerastium glutinosum (Klæbrig Hønsetarm)	Th		6	5					
Cerastium semidecandrum (Femh. Hønsetarm)	Th		8	5	4				
Cerastium vulgare (Alm. Hønsetarm)	Ch			6	6		4	5	
Chenopodium album (Hvidmelet Gåsefod)	Th	4					4	6	

	Livs-form	Karakter for hyppighed i område nr. 1	2	3	4	5	6	7	8
Chenopodium glaucum (Blågrå Gåsefod)	Th	2							
Chrysanthemum leucanthemum (Hvid Okseøje)	H							4	
Cirsium acaule (Lav Tidsel)	H		6	5			6		
Cirsium arvense (Ager-Tidsel)	G		6	4			6	5	6
Cirsium vulgare (Horse-Tidsel)	H			3			5	4	2
Cochlearia anglica (Engelsk Kokleare)	Th				3				
Cochlearia danica (Dansk Kokleare)	Th		7		6	6			
Cochlearia officinalis (Læge-Kokleare)	Th		8			4			
Convolvulus arvensis (Ager-Snerle)	H		5				5		
Crambe maritima (Strand-Kål)	H	1							
Crataegus monogyna (Engriflet Tjørn)	M								4
Cynosurus cristatus (Alm. Kamgræs)	H			5					
Dactylis glomerata (Alm. Hundegræs)*	H						7	9	4
Deschampsia caepitosa (Mose-Bunke)	H			4				4	
Elymus arenarius (Marehalm)	G	4	4						
Eriophorum angustifolium (Smalbl. Kæruld)	G				3				
Erodium cicutarium (Hejrenæb)	Th		4				3	3	
Erophila verna (Gæslingeblomst)	Th			3			7		
Eryngium maritimum (Strand-Mandstro)	H		2						
Festuca arundinacea (Strand-Svingel)	H	3				7	3		
Festuca ovina (Fåre-Svingel)	H		5	6					
Festuca pratensis (Eng-Svingel)*	H			4			3	8	
Festuca rubra (Rød Svingel)	H		9	9	9	9	6		
Ficaria verna (Vorterod)	H						5		8
Fumaria officinalis (Læge-Jordrøg)	Th	1							
Gagea lutea (Alm. Guldstjerne)	G								6
Galium aparine (Burre-Snerre)	Th							4	6
Galium palustre (Kær-Snerre)	H				5			3	
Galium verum (Gul Snerre)	H		6	6			7		
Geranium dissectum (Kløftbl. Storkenæb)	Th							2	
Geranium molle (Blød Storkenæb)	Th		4					3	
Geum urbanum (Feber-Nellikerod)	H								6
Glaux maritima (Sandkryb)	H	7	8	7	8	8			
Glyceria fluitans (Manna-Sødgræs)	HH				6			4	
Heleocharis palustris (Alm. Sumpstrå)	G				6			5	
Heleocharis uniglumis (Enskællet Sumpstrå)	G				7	7			
Hieracium pilosella s. l. (Håret Høgeurt)	H		5	6			5		
Hippophae rhamnoides (Sand-Tidse)	M								3
Holcus lanatus (Fløjlsgræs)	H			7		4		6	
Honkenya peploides (Strandarve)	H	9	9						
Hordeum nodosum (Eng-Byg)	H					4			
Hydrocotyle vulgaris (Vandnavle)	H				5				
Hypochoeris radicata (Alm. Kongepen)	H		4	5					

	Livs-form	Karakter for hyppighed i område nr. 1	2	3	4	5	6	7	8
Inula britannica (Soløje-Alant)	H					4			
Juncus articulatus (Glans-Siv)	H				3				
Juncus bufonius (Tudse-Siv)	Th					4			
Juncus compressus (Fladstrået Siv)	G				4				
Juncus conglomeratus (Knop-Siv)	H			4					
Juncus gerardi (Harrilgræs)	G				9	9			
Knautia arvensis (Blåhat)	H						4		
Lamium purpureum (Rød Tvetand)	Th							4	5
Lemna minor (Liden Andemad)	HH				6				
Leontodon autumnalis (Høst-Borst)	H		3	4			5		
Lepturus filiformis (Spidshale)	Th			4					
Limonium vulgare (Tæt Hindebæger)	H					6			
Linum usitatissimum (Alm. Hør)	Th	1							
Lolium perenne (Alm. Rajgræs)*	H							8	
Lotus corniculatus (Alm. Kællingetand)	H						5		
Lotus tenuis (Smalbl. Kællingetand)	H					5	4		
Luzula campestris (Mark-Frytle)	H		6	7			5		
Lychnis flos-cuculi (Trævlekrone)	H							4	
Lycium halimifolium (Bukketorn)	N								2
Malva neglecta (Rundbladet Katost)	Th	3							
Matricaria inodora (Lugtløs Kamille)	Th		3						
Matricaria maritima (Strand-Kamille)	H	5	6						
Medicago lupulina (Humle-Sneglebælg)	Th						3		
Melandrium album (Aften-Pragtstjerne)	H						2	1	
Mentha aquatica (Vand-Mynte)	H						4		
Mentha aquatica x arvensis (Mynte)	H						2		
Mentha arvensis (Ager-Mynte)	H						5	3	
Mercurialis perennis (Skov-Bingelurt)	H								8
Myosotis discolor (Forskelligf. Forglemmigej)	Th			4			3		
Myosotis hispida (Bjærg-Forglemmigej)	Th		2				4		
Myosotis caespitosa (Sump-Forglemmigej)	Th					4			
Myosotis palustris (Eng-Forglemmigej)	H						5	5	
Nardus stricta (Katteskæg)	H			2					
Nepeta hederacea (Korsknap)	H			4			5		5
Obione pedunculata (Stilk-Kilebæger)	Th				6	6			
Oenanthe fistulosa (Vand-Klaseskærm)	H					4			
Ononis spinosa (Strand-Krageklo)	H					6	7		
Onopordon acanthium (Æselfoder)	H	1							
Phleum nodosum (Knold-Rottehale)	H					4			
Phleum pratense (Timote)*	H							7	
Phragmites communis (Tagrør)	HH	4							
Picea abies (Rød-Gran)*	MM								7
Picea glauca (Hvid-Gran)*	MM								4

	Livs-form	Karakter for hyppighed i område nr. 1	2	3	4	5	6	7	8
Picea sitchensis (Sitka-Gran)*	MM								7
Pimpinella saxifraga (Alm. Pimpinelle)	H			3			4		
Plantago coronopus (Fliget Vejbred)	H				5	5	2		
Plantago lanceolata (Lancetbl. Vejbred)	H		5	6			6	4	
Plantago major (Glat Vejbred)	H			5				5	
Plantago maritima (Strand-Vejbred)	H				8	8			
Plantago media (Dunet Vejbred)	H			4					
Poa annua (Enårig Rapgræs)	Th		5	5					
Poa compressa (Fladstrået Rapgræs)	H						5	2	
Poa pratensis s. l. (Eng-Rapgræs)	G			6				4	
Poa trivialis (Alm. Rapgræs)	H						6	7	
Polygala vulgare (Alm. Mælkurt)	H			4			4		
Polygonum amphibium (Vand-Pileurt)	H				6				
Polygonum convolvulus (Snerle-Pileurt)	Th	1						2	
Polygonum heterophyllum (Hønsegræs)	Th						3		
Polygonum lapathifolium (Bleg Pileurt)	Th							3	
Polygonum persicaria (Ferskenbl. Pileurt)	Th							4	
Populus sp. (Poppel)	MM								1
Potentilla anserina (Gåse-Potentil)	H	6	8	7		7			
Potentilla argentea (Sølv-Potentil)	H			4					
Potentilla erecta (Opret Potentil)	H			6					
Potentilla reptans (Krybende Potentil)	H		6				7		
Primula veris (Hulkravet Kodriver)	H						6		3
Prunella vulgaris (Alm. Brunelle)	H						4	4	
Prunus domestica (Blomme)*	M								1
Prunus cerasifera (Mirabel)*	M								7
Puccinellia distans (Udspærret Annelgræs)	H				4				
Puccinellia maritima (Strand-Annelgræs)	H					8			
Ranunculus acer (Bidende Ranunkel)	H		3	7	7	4	3		
Ranunculus bulbosus (Løg-Ranunkel)	H		6				5	2	
Ranunculus flammula (Kær-Ranunkel)	H				6				
Ranunculus polyanthemus (Mangebl. Ranunkel)	H				4				
Ranunculus repens (Lav Ranunkel)	H					6	4	7	
Ranunculus sardous (Stivhåret Ranunkel)	H				4	4		4	
Rosa rugosa (Rynket Rose)*	N								7
Rumex acetosa (Alm. Syre)	H			5			4	3	
Rumex acetosella (Rødknæ)	G		6	5			4	6	
Rumex crispus (Kruset Skræppe)	H	4				2		5	
Rumex maritimus (Strand-Skræppe)	Th				4				
Sagina nodosa (Knude-Firling)	H				4				
Sagina procumbens (Alm. Firling)	Ch					5			
Salicornia leiosperma (Salturt)	Th					7			
Salicornia ramosissima (Salturt)	Th					7			

	Livsform	Karakter for hyppighed i område nr. 1	2	3	4	5	6	7	8
Salsola kali (Strand-Sodaurt)	Th	5							
Sambucus nigra (Alm. Hyld)	M								4
Saxifraga granulata (Kornet Stenbræk)	H		5				6		
Scirpus maritimus (Strand-Kogleaks)	HH	2				7			
Scirpus rufus (Rødbrun Kogleaks)	G				5	4			
Scleranthus perennis (Flerårig Knavel)	H			5					
Scutellaria galericulata (Alm. Skjolddrager)	H							5	
Sedum acre (Bidende Stenurt)	Ch		8	5			5		
Senecio viscosus (Klæbrig Brandbæger)	Th		3						
Senecio vulgaris (Alm. Brandbæger)	Th		4	3				4	
Sieglingia decumbens (Nedliggende Tandbælg)	H				4				
Sinapis alba (Gul Sennep)*	Th							6	
Sinapis arvensis (Ager-Sennep)	Th							5	
Solanum nigrum (Sort Natskygge)	Th	1							
Sonchus arvensis (Ager-Svinemælk)	G	5	6						
Sonchus asper (Ru Svinemælk)	Th						4		
Sonchus oleraceus (Alm. Svinemælk)	Th						5		
Sonchus paluster (Kær-Svinemælk)	H						3		
Spergula arvensis (Alm. Spergel)	Th							3	
Spergularia marginata (Vingefrøet Hindeknæ)	H				5	6			
Spergularia salina (Kødet Hindeknæ)	Th					5			
Stellaria alsine (Sump-Fladstjerne)	H				5				
Stellaria graminea (Græsbladet Fladstjerne)	H			7			6	5	
Stellaria media s. l. (Alm. Fuglegræs)	Th						6	8	
Suaeda maritima (Strandgåsefod)	Th	5				7			
Succisa pratensis (Djævelsbid)	H			4					
Tanacetum vulgare (Regnfang)	H						4		
Taraxacum spp. (Mælkebøtte)	H		5				8	5	6
Teesdalia nudicaulis (Flipkrave)	Th		5	4					
Tragopogon pratensis (Eng-Gedeskæg)	H						4		
Trifolium arvense (Hare-Kløver)	Th		4						
Trifolium campestre (Gul Kløver)	Th						5		
Trifolium dubium (Fin Kløver)	Th						4	4	
Trifolium fragiferum (Jordbær-Kløver)	H				8	7			
Trifolium pratense (Rød Kløver)	H						2	3	
Trifolium repens (Hvid Kløver)*	H				5	5	5	8	
Trifolium striatum (Stribet Kløver)	Th						4		
Triglochin maritimum (Strand-Trehage)	H				6	7		2	
Tussilago farfara (Følfod)	G						5		
Ulmus glabra (Skov-Elm)*	MM								6
Urtica dioeca (Tvebo Nælde)	H			5					9
Valerianella locusta (Tandfri Vårsalat)	Th		2				4		
Veronica agrestis (Flerfarvet Ærenpris)	Th			3					

	Livsform	Karakter for hyppighed i område nr. 1	2	3	4	5	6	7	8
Veronica chamaedrys (Tveskægget Ærenpris)	Ch			4	1		6		
Veronica hederifolia (Vedbend-Ærenpris)	Th								5
Veronica scutellata (Smalbl. Ærenpris)	H				3				
Vicia angustifolia (Smalbl. Vikke)	Th		3				2		
Vicia cracca (Muse-Vikke)	H					4			
Viola canina (Mark-Viol)	H			4			2		
Viola tricolor (Alm. Stedmoderblomst)	Th		6					3	
Viola tricolor var. *maritima*	H		4						
I alt antal arter		28	58	63	50	56	84	56	19
Biologisk spektrum:									
% F (trægagtige planter)									21
% HH (vand- og sumpplanter)		7	–	–	12	1	–	2	–
% G (jordplanter)		14	12	11	12	13	7	9	11
% Ch (jordfladeplanter)		–	3	5	4	5	4	2	–
% H (jordskorpeplanter)		32	47	65	60	61	68	57	52
% Th (1- og 2-årige arter)		47	38	19	12	20	21	30	16

I det biologiske spektrum i slutningen af floralisten er ikke medregnet de 16 kulturplanter, der er fundet på de tidligere dyrkede arealer og i plantningerne på bakkerne. Disse arter er i listen betegnet med *.

I alt er der fundet 235 arter af blomsterplanter på Dybsø.

Træagtige planter forekommer kun i de små plantager, og vand- og sumpplanter næsten kun i dammene i den indre strandeng. Jordplanterne er jævnt fordelt i de forskellige samfund, mens jordfladeplanterne er meget fåtallige; de findes slet ikke på sandstranden og i plantagerne. Jordskorpeplanterne er den helt dominerende livsform på overdrevet både på højere og lavere terræn.

De 1- og 2-årige arter udgør det vigtigste element på sandstranden og er desuden fremtrædende på den yngre strandvold samt på de tidligere dyrkede områder.

Storsvampe på Dybsø

Dybsøs storsvampe-flora er kun undersøgt ret overfladisk, og det lille antal arter i nedenstående fortegnelse er sikkert kun beskedent i forhold til, hvad øen kunne opvise, hvis den blev gennemgået grundigt året igennem. Den mest interessante af de noterede arter er *Auricularia auricula-judae* (Judasøre), som er fundet på en udgået hyld på Humlebakke. Svampen vokser oftest på denne træart nær kysten, og den er også iagttaget i 1964 på en gammel hyld nær stranden ved

Bønvig på Svinøland, ligesom den kendes fra Glænø og Knudshoved (F. H. Møller 1961).

En del af svampene på Dybsø er koprofile arter af slægterne *Bolbitius, Panaeolus* og *Psilocybe,* de står på overdrevets »kokasser«. De øvrige vokser imellem græsserne.

Lepiota rhacodes og *Marasmius oreades* står i typiske hekseringe; den sidstnævnte af disse to er den talrigst forekommende af øens storsvampe.

Liste over storsvampe på Dybsø 1965

Agrocybe (Pholiota) praecox (Tidlig Agerhat). Vestre strandvold 15/8.
Auricularia auricula-judae (Judasøre). Hyld på Humlebakke 27/6.
Bolbitius vitellinus (Guldhat). Østre strandvold (gødning) 19/9.
Bovista nigrescens (Sortagtig Bovist). Vestre strandvold 19/9.
Bovista plumbea (Blygrå Bovist). Vestre strandvold 19/9.
Calocybe (Tricholoma) gambosa (Vårmusseron). Humlebakke 27/5.
Calvatia (Lycoperdon) caelata (Skællet Støvbold). Vestre strandvold 19/9.
Camarophyllus (Hygrophorus) niveus (Snehvid Vokshat). Ydre strandenge 19/9.
Camarophyllus (Hygrophorus) pratensis (Eng-Vokshat). Sønderhoved 19/9.
Clitocybe dealbata (Bleg Tragthat). Østre strandvold 19/9.
Lepiota excoriata (Mark-Parasolhat). Østre strandvold 15/8.
Lepiota procera (Stor Parasolhat). Østre strandvold 19/9.
Lepiota rhacodes (Rabarber-Parasolhat). Sønderhoved 15/8.
Lepista (Tricholoma) personata (Bleg Heksering-Ridderhat). Sønderhoved 19/9.
Lycoperdon pratense (Flad Støvbold). Vestre strandvold 19/9.
Marasmius oreades (Elledans-Bruskhat). Vestre strandvold 11/7.
Panaeolus campanulatus (Alm. Keglehat). Ydre strandenge (gødning) 19/9.
Panaeolus (Anellaria) semiovatus (Ring-Keglehat). Ydre strandenge (gødning) 19/9.
Psalliota (Agaricus) arvensis (Ager-Champignon). Vestre strandvold 15/8.
Psalliota (Agaricus) campestris (Mark-Champignon). Østre strandvold 19/9.
Psilocybe coprophila (Gødnings-Nøgenhat). Østre strandeng (gødning) 19/9.
Rhodophyllus (Entoloma) sericeus (Silkeglinsende Rødblad). Sønderhoved 19/9.

Litteratur

Borries, Ph., 1943: Sognet omkring Kongsø. – Hist. Samf. f. Præstø Amt. Aarbog 1942.

Danmarks Klima 1933. – Udg. af Det danske meteorologiske Institut.

Grøntved, Johs., 1927: Formationsstatistiske Undersøgelser paa nogle danske Overdrev. – Bot. Tidsskr. 40.

Mentz, A., 1916: Engene ved Hjarbæk Fjord. – Planteavlsarbejdet i Jylland 1916.

Moser, Meinh., 1955: Die Röhrlinge, Blätter- und Bauchpilze. 2. Aufl.

Møller, F. H., 1961: Fund af Judasøre *(Auricularia auricula-judae)* i det sydlige Danmark. – Friesia 6.

Raunkiær, C., 1950: Dansk Ekskursions-Flora. 7. udg. v. K. Wiinstedt. – Kbhvn.

Trap, J. P., 1955: Danmark, 5. udg., bd. 4. – København.

Chorthippus vagans Eversm.
Ny markgræshoppe for den danske fauna

Af *Peter Jensen*
(Salamandervej 7, Bagsværd)

With an English Summary

I Danmark har der hidtil været kendt 7 arter inden for markgræshoppeslægten *Chorthippus*, der omfatter underslægterne *Chorthippus* og *Glyptobothrus*. Det drejer sig om følgende arter: *Ch. (G.) apricarius* L. (= *Stenobothrus apricarius* L.), *Ch. (G.) brunneus* Thunb. (= *Stenobothrus bicolor* Charp.), *Ch. (G.) biguttulus* L. (= *Stenobothrus biguttulus* L.), *Ch. (G.) mollis* Charp. (= *Stauroderus mollis* Charp.), *Ch. albomarginatus* Deg. (= *Stenobothrus albomarginatus* Deg.), *Ch. dorsatus* Zett. (= *Stenobothrus dorsatus* Zett.) og *Ch. longicornis* Latr. (= *Stenobothrus parellelus* Zett.).

Imidlertid har en indsamlingsrejse, som forfatteren foretog i Vendsyssel og Himmerland i august 1965, vist, at i hvert fald Vendsyssels fauna indeholder en repræsentant mere for denne slægt, nemlig arten *Chorthippus vagans* Eversm. (Fig. 1). Dyret blev taget i tre eksemplarer – alle hunner – i Ålbæk Klitplantage den 24. august 1965. Bestemmelsen af dyrene er foretaget af adjunkt Knud Th. Holst, Hareskov, og forfatteren.

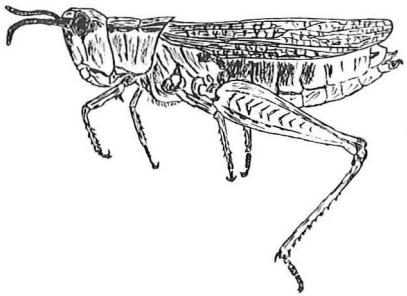

Fig. 1. *Chorthippus vagans* Eversm. ♀.
Ålbæk Klitplantage, 24. 8. 1965. (× 2,5).

Ch. vagans tilhører underslægten *Glyptobothrus* og er bestemmelsesmæssigt en af de lettere at have at gøre med indenfor denne underslægt, hvoraf vi altså nu har 5 arter i Danmark. Den kendes fra *Ch. brunneus, Ch. biguttulus* og *Ch. mollis* på tympanalåbningens form. *Ch. apricarius* skilles ud fra disse fire arter på grundlag af vingebygningen, idet cubitus 1 og 2 i dækvingen hos denne art kun er tydeligt adskilt ved grunden, medens de hos de øvrige arter er tydeligt adskilt i hele deres forløb.

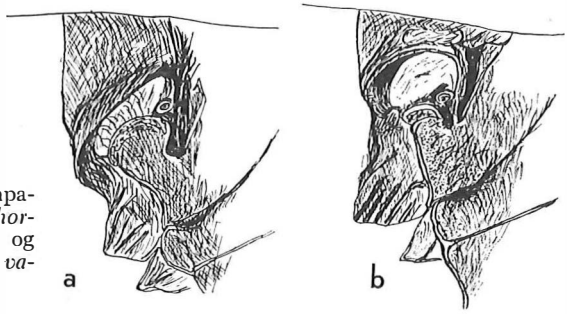

Fig. 2. Højre tympanalåbning af a. *Chorthippus brunneus* og b. *Chorthippus vagans*. (× 12,5).

Tympanalåbningen, der sidder på siden af første abdominalsegment, er hos *Ch. vagans* åben og oval (fig. 2b), medens den hos de øvrige arter er delvis lukket og formet som en bred spalte (fig. 2a). Yderligere adskiller *Ch. vagans* sig fra *Ch. brunneus*, *Ch. biguttulus* og *Ch. mollis* ved, at prozona i pronotum er lige så langt som eller en smule længere end metazona, hvorimod metazona er længst hos de tre andre (fig. 3 a og b).

Hvad angår vingerne, så stikker de hos hannen af *Ch. vagans* et lille stykke ud over bagkropsspidsen ligesom hos hannerne af de øvrige arter inden for underslægten *Glyptobothrus*, hvorimod hunnens vinger kun når til bagkropsspidsen i modsætning til hunnerne af *brunneus*, *biguttulus* og *mollis*, der alle har vingerne ragende lidt ud over bagkropsspidsen. Vingernes åring og form hos *Ch. vagans* afviger ikke noget af betydning sammenlignet med de tre nævnte arter.

Med hensyn til antallet af tappe i »musiklisten« på indersiden af baglåret fordeler de fem danske arter af underslægten *Glyptobothrus* sig på følgende måde:

apricarius	– hun: 155 (138–170),	han: 156 (130–169)
vagans	– hun: 139 (126–155),	han: 148 (120–173)
brunneus	– hun: 53 (42– 58),	han: 63 (49– 86)
biguttulus	– hun: 97 (79–115),	han: 100 (81–131)
mollis	– hun: 107 (85–116),	han: 116 (104–131)

De tre fundne hunner af *Ch. vagans* havde henholdsvis 121, 124 og 130 tappe i »musiklisten« på højre baglår. Ved optællingen af disse

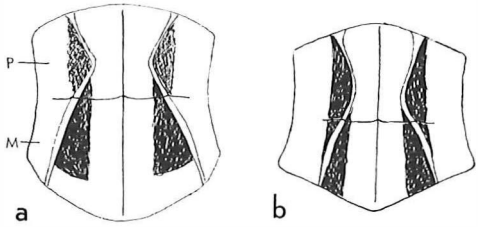

Fig. 3. Pronotum set dorsalt af a. *Ch. brunneus* og b. *Ch. vagans*. P = prozona, M = metazona.

tappe bør man for *Ch. vagans*' vedkommende være opmærksom på den sidste femtedel af »musiklisten« mod hoften, idet tappene her er meget utydelige. Tapantallet kan være en god støtte ved artsbestemmelsen, men må benyttes med forbehold i grænseområderne. Variationen inden for tapantallet hos en enkelt art kan udmærket afvige en del fra det ovenfor anførte, hvor tallene stammer fra midteuropæiske dyr. Således kan nævnes, at 72 hunner af *Ch. brunneus* fra Jylland havde et gennemsnitsantal på 50 tappe på højre baglår med en variation fra 36 til 69.

I valg af biotop er *Ch. vagans* udpræget xerophil, idet den hovedsagelig findes på tør hede, i lys fyrreskov, på »fyrrehede« og på stenet grund. De tre hunner fra Ålbæk Klitplantage blev taget i et sandbælte med spredt bevoksning af Marehalm mellem landevejen vestpå gennem plantagen og den lave fyrreskov ca. 20 m længere inde.

Udbredelsesmæssigt forholder det sig således, at *Ch. vagans* findes over meget store områder. Den kendes fra Sydengland, Norditalien, Schweiz, Jugoslavien, Grækenland, Bulgarien, Rumænien, Ungarn, Østrig, Tjekkoslovakiet, Polen og Sovjetunionen – så langt østpå som Amur. I de sydlige dele af sit udbredelsesområde er *Ch. vagans* meget almindelig, medens den i de nordlige dele er mere lokal som f. eks. i Sydengland, hvor den hovedsagelig findes på nogle heder i grevskabet Dorset.

Summary

Three females of the grasshopper *Chorthippus vagans* Eversm., a species new to Denmark, were collected at Ålbæk (North Jutland) on August 24th 1965.

Litteratur

Chopard, L., 1951: Orthopteroïdes. – Faune de France 56.

Bei-Beinko, G. Y. & L. L. Mischenko, 1963: Locusts and Grasshoppers of the USSR and adjacent Countries. – Jerusalem.

Harz, K., 1957: Die Geradflügler Mitteleuropas. – Jena.

Johnsen, P., 1964: Om danske græshopper. – Natur og Museum 10.

Petersen, E., 1909: Ørentviste, Kakerlakker og Græshopper. – Danmarks Fauna 6.

Ragge, D. R., 1965: Grasshoppers, Crickets, and Cockroaches of the British Isles. – London.

Tre sjældne markgræshopper i Danmark

Af *Knud Th. Holst*
(Lindevej 3, Hareskov)

Peter Jensens fund af *Chorthippus vagans* i Ålbæk Klitplantage må betragtes som lidt af en sensation, når man tager i betragtning, hvor langt sydpå man skal for at finde den hidtil nordligst kendte forekomst. Da jeg for tiden er ved at gennemgå Zoologisk Museums orthoptersamling, var jeg naturligvis særlig opmærksom på, om græshoppen skulle befinde sig mellem de ubestemte dyr eller blandt *Chorthippus brunneus (Stenobothrus bicolor* i »Danmarks Fauna«). Det lykkedes her at finde endnu to lokaliteter. I 1934 blev der af S. G. Larsson taget en han og en hun ved Æbeltoft, og i 1965 af F. W. Bræstrup en han i Skagen Klitplantage. Noget kunne tyde på, at *Ch. vagans* ikke er sjælden i plantagerne mellem Skagen og Frederikshavn. Om der eksisterer en forbindelse mellem disse fund og fundet ved Æbeltoft, må fremtidige indsamlinger vise.

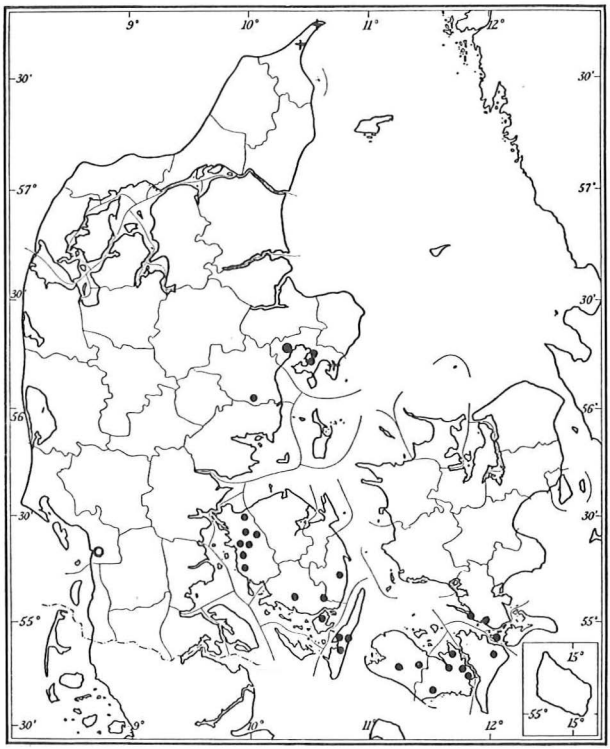

Fig. 1. Kort over udbredelsen af ● *Ch. apricarius*, ○ *Ch. mollis* og + *Ch. vagans*.

Af nyt inden for *Chorthippus*-slægten kan i øvrigt nævnes, at *Chorthippus mollis* er taget ved Ribe i 1940 af K. O. Leth. Den stod mellem *Ch. brunneus* på Zoologisk Museum.

Endelig har jeg fundet *Chorthippus apricarius* almindeligt i et bælte fra det sydlige Sjælland over Falster (ikke Møen), Lolland og Langeland til Sydfyn. De hidtil kendte forekomster var nogle lokaliteter på Lolland-Falster og ved Skanderborg. Det ville være meget sandsynligt, om *Chorthippus apricarius* kunne findes mere almindeligt i Østjylland.

Mindre meddelelser

Sesia culiciformis L. i bøgestub. Til yderligere belysning af danske fund af *Sesia vespiformis* L. tjener følgende iagttagelser: I 1964 blev der fundet og klækket 1 stk. S. *culiciformis* i en egestub på Bornholm (P. O. Johannesen). I Fløjstrup skov ved Århus fandt jeg 27.3.1965 en skovlysning med ét år gamle bøgestubbe, der var angrebet af en *Sesiidae*-art i ret stort antal. På det tidspunkt var de endnu larver, så jeg tog kun nogle få med, idet jeg regnede med senere at kunne hente pupper af de formodede S. *vespiformis*. Imidlertid passede larvens gangsystem fuldstændigt med *culiciformis*-larvens, så det blev alligevel ikke nogen skuffelse for mig, da jeg til trods for værtstræet klækkede netop denne art.

En revision af S. *vespiformis*' danske udbredelse må herefter foretages, idet fund af tomme puppehuder fra Trolleborg, Ry og Donse ikke kan betragtes som tilstrækkeligt bevis.

Grønnegade 4, Århus C. Gorm Pallesen.

Optegnelser om fuglelivet på Dybsø 1965. Den lille ø Dybsø ud for Sydsjællands vestkyst er kendt for sit rige fugleliv, og da jeg i sommeren 1965 foretog en undersøgelse over øens plantevækst, faldt det ganske naturligt også at opnotere de iagttagne fugle. I den følgende liste er fuglene delt i to grupper. Den første består af de arter, hvoraf der er set reder med æg eller unger, medens den sidste omfatter arter, der er set, uden at det har været muligt at finde deres reder. I nogle tilfælde drejer det sig om trækfugle, der ikke yngler hos os, og der er da kun tale om tilfældige gæster på Dybsø.

1. Ynglefugle

Alauda arvensis (Sanglærke). Rede 2/5.
Anas platyrhynchos (Gråand). Rede på vestre strandvold 27/5.
Charadrius hiaticula (Stor Præstekrave). Unger 13/6.
Cygnus olor (Knopsvane). Ødelagt rede ved kysten 2/5.
Haematopus ostralegus (Strandskade). Unger 27/5.
Larus argentatus (Sølvmåge). Unger 13/6.
Larus canus (Stormmåge). Unger 13/6.
Larus ridibundus (Hættemåge). Unger 13/6.
Mergus serrator (Toppet Skallesluger). Reder på Sønderhoved og vestre Strandvold 27/6 og 11/7.

Motacilla alba (Hvid Vipstjært). Rede i taget på huset 13/6.
Perdix perdix (Agerhøne). Rede på Sønderhoved 13/6.
Recurvirostra avosetta (Klyde). Unger 27/5.
Sterna albifrons (Dværgterne). Unger 13/6.
Sterna hirundo (Fjordterne). Unger 13/6.
Sterna paradisaea (Havterne). Unger 13/6.
Tadorna tadorna (Gravand). 2 reder i skrænter på vestre strandvold 2/5.
Tringa totanus (Rødben). Rede i indre strandeng 27/5.
Vanellus vanellus (Vibe). Rede 2/5.

2. Arter, som ikke er iagttaget ynglende

Anas querquedula (Atlingand), *Ardea cinera* (Fiskehejre), *Calidris alpina* (Alm. Ryle), *Falco tinnunculus* (Tårnfalk), *Gallinago gallinago* (Horsegøg), *Hirundo rustica* (Landsvale), *Larus marinus* (Svartbag), *Limosa lapponica* (Lille Kobbersneppe), *Melanitta fusca* (Fløjlsand), *Motacilla flava* (Gul Vipstjært), *Numenius arquata* (Stor Regnspove), *Oenanthe oenanthe* (Stenpikker), *Pernis apivorus* (Hvepsevåge), *Philomachus pugnax* (Brushane), *Pluvialis apricaria* (Hjejle), *Sturnus vulgaris* (Stær), *Tringa nebularia* (Hvidklire).

Planteavlskontoret, Næstved. P. Grøntved.

Anmeldelser

Matts Bergmark: Læge-Urter og Urte-Te. 257 sider. 32 illustrationer. Pris kr. 32,00. Rosenkilde og Baggers Forlag. København 1965.

Denne typografisk smukke bog om folkemedicinens lægeplanter er oversat fra svensk af Iver Gudme og tilpasset danske forhold af apoteker Otto Lindemark. Mange af de almindeligste planter i skove og på grøftekanter har haft medicinsk anvendelse gennem tiderne, og nogle af dem benyttes endnu med god virkning. Andre har i bedste fald været virkningsløse. Megen overtro og uforstand har været knyttet til disse planter, og man ser den dag i dag, hvorledes en planteart bliver reklameret op som universalmiddel mod al dårligdom for senere at blive degraderet til fordel for en anden. Matts Bergmark beretter fængslende om disse lægeurter – både de værdifulde og de falsk opreklamerede. Han beskriver nøgternt de virksomme bestanddele, og hvordan man får fat i dem. Gennem citater giver han et livfuldt billede af, hvilke anvendelsesmuligheder man i tidligere tid har tillagt de enkelte arter, og han diskuterer, hvad der i så henseende var bygget på erfaring og indsigt, og hvad der må betegnes som den rene magi. Meget interessant historisk og folkloristisk stof bliver herved tilgængelig foruden det rent naturhistoriske. Bogen er velskrevet og let læst, kun den danske titel forekommer tung i sammenligning med den svenske »Vallört och Vitlök«. E. N.

P. Johnsen: Nord for Zambesi. 164 sider. 16 tavler med i alt 24 fotografier. 2 kort i teksten. Pris kr. 12,00. Forlaget Fremad. København 1965.

Denne bogs største fortjeneste ligger i, at den beskriver et område, der ellers ikke omtales i dansk rejsebogslitteratur. Bogens emne er Zambia, det tidligere Nord Rhodesia, og de væsentligste afsnit handler om landets geografiske forhold: opdagelse, befolkning, naturrigdomme og erhverv. Her kan hentes konkrete oplysninger, man kun vanskeligt finder andetsteds. Kapitlerne om landets rige dyreliv (Tsetsefluerne. Om vildtbestanden. Kafue National Park. Græshopper og kæmpesnegle. Bier og honninggøge. Om slanger) bliver dog desværre mest til opremsninger af de mange arter, der findes på stedet, medens biologiske oplysninger om de enkelte arter er meget sparsomme. Dette er så meget mere ærgerligt, som de

antydninger, forfatteren kommer med, tydeligt viser, at han sidder inde med stor viden, som læseren blot ikke får andel i. Kun i kapitlet om honninggøge er der tilløb til en mere omfattende beskrivelse af en dyregruppes særdeles ejendommelige adfærd. Bogen, der tekstmæssigt er holdt i en meget populær form, er forsynet med en god litteraturliste og et register, og den kan med Zambias øjeblikkelige aktualitet som baggrund anbefales som en første indførelse i de geografiske betingelser for dette lands problemer. E. N.

Peter Bancke: Brushanen. (Dyrenes liv, bd. 3). 88 sider. 24 sorthvide fotografier på tavler. 15 tekstillustrationer. Pris kr. 18,00. Forlaget Rhodos. København 1965.

Denne lille bog indeholder en fin gennemgang af, hvad der for øjeblikket vides om brushønsenes ejendommelige forplantningsbiologi. Forfatteren har selv gennem en årrække studeret disse fugle på Tipperne i Ringkøbing Fjord, og han har desuden udnyttet den foreliggende litteratur på fortrinlig vis, selv resultaterne fra en hollandsk disputats om brushanen fra 1965 har han fået med. I det største kapitel »Besøg ved en danseplads« delagtiggør forfatteren os i begivenhederne på en sådan plads fra minut til minut et døgn igennem. Det er spændende læsning, og det samme kan siges om en række klart skrevne mindre kapitler, hvori der gennemgås enkeltheder vedrørende aktivitet, territorium, hakkeorden, de hvide hanner og adskillige andre problemer. Diagrammer og kortskitser belyser teksten, ligesom en hel række fotografier fra danseplads erne levendegør fremstillingen. De fleste (og bedste!) af disse skyldes Arthur Christiansen, så han fortjente egentlig at komme med på titelbladet. Bogen er særdeles anbefalelsesværdig, men hvem har ansvaret for nummereringen af tabeller og figurer? E. N.

Ib Trap-Lind: De danske ugler. (Dyrenes liv, bd. 4). 110 sider. 30 tavler med i alt 34 sorthvide fotografier. Pris kr. 18,00. Forlaget Rhodos. København 1965.

Der er ingen tvivl om, at Ib Trap-Lind har brugt megen tid på at studere ugler og på at fremskaffe de mange fine billeder, der findes i denne bog. Der er heller ingen tvivl om, at han i samme anledning har været udsat for store besværligheder. Men sværest for ham har det dog været at få skrevet iagttagelserne sammen til en bog. De første 77 sider har han kaldt løst og fast om uglerne. Det handler om forfatterens egne oplevelser med ugler, og det kan jo i og for sig være ganske spændende. Men det infrir ingenlunde hans eget løfte om at fortælle, »hvad vi i dag ved om disse spændende fugle i almindelighed«. Værre er det dog, at det er skrevet i et meget ujævnt sprog, så man efterhånden er helt i vildrede med, hvilken kategori af læsere forfatteren henvender sig til. Bogens sidste afsnit bringer en særdeles kortfattet beskrivelse af de uglearter, der kan træffes her i landet, og til slut findes en tabel, efter hvilken man kan artsbestemme de danske ugler – forudsat man står med fuglen i hånden. E. N.

H. E. Gruner: Isopoda. 149 sider. 119 illustrationer. Pris DM 30,60. Die Tierwelt Deutschlands, 51. Teil, V. Jena 1964.

Selv om K. Stephensens bind i Danmarks Fauna om isopoderne eller tanglusene er af forholdsvis ny dato (1947), er der flere grunde til korteligt at gøre opmærksom på ovennævnte bog af krebsdyrspecialisten ved Berlins Zoologiske Museum.

For det første er beskrivelser og illustrationer væsentligt mere omfattende, og der indledes med en fortrinlig gennemgang af morfologi, anatomi og fylogeni, ledsaget af talrige original-figurer. Dernæst er naturligvis de senere fund og opspaltninger kommet med (f. eks. *Sphaeroma hookeri,* underarterne af *Jaera albifrons,* en sikker nøgle til *Idotea*-arterne osv.). Og endelig er det særlig værdifuldt, at forf. for hver eneste art har refereret alle oplysninger om, hvad man ved om biologi, føde o. s. fr. Der er dog stadig store huller i vor viden, men da mange tanglus findes på lavt vand og er nemme at holde i akvarier, er det vel ikke utænkeligt, at en og anden monne fatte interesse for disse dyrs forekomst og levevis i vore farvande. Gruners bog er da et fortræffeligt udgangspunkt. Torben Wolff

NATUR OG MUSEUM

Populær-videnskabelige småskrifter

Udgivet af

NATURHISTORISK MUSEUM, AARHUS

Udkommer med fire numre årligt. Enkelte numre kr. 3,00

Abonnement kr. 10,00

Nogle ældre årgange af

»FLORA og FAUNA«

fås ved henvendelse til provisor *Preben Jørgensen*, Hertzvej 44, Åbyhøj

Nogle eksemplarer af jubilæumsskriftet »Naturhistorisk Forening for Jylland 1911–1961«, der indholdsmæssigt svarer til årgang 1961 hæfte 1–2, kan fås i speciel indbinding for 10 kr. pr. stk. ved henvendelse sammesteds.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

M. Fog: Hov Røn – dens plante- og fugleliv 1

F. Taksøe-Jensen: *Plusia chalcites* Esp. Ny storsommerfugl for Danmark 11

P. Grøntved: Plantevæksten på Dybsø 13

P. Jensen: *Chorthippus vagans* Eversm. Ny markgræshoppe for den danske fauna 34

K. Th. Holst: Tre sjældne markgræshopper i Danmark 37

G. Pallesen: *Sesia culiciformis* L. i bøgestub 38

P. Grøntved: Optegnelser om fuglelivet på Dybsø 1965 38

Anmeldelser 10, 12, 39

Manuskriptets udformning m. v.:

Manuskriptet bør helst være maskinskrevet med dobbelt linieafstand og bred margin i venstre side. Kun den ene side af papiret anvendes. Latinske slægts- og artsnavne understreges. Som illustrationer kan anvendes gode fotografier (sorte, blanke aftryk) og tegninger udført med tusch på hvidt tegnepapir. Både fotografier og tegninger bedes leveret i større format end det, hvori de ønskes reproduceret (gerne dobbelt størrelse). Illustrationerne til en artikel nummereres fortløbende, og billedteksterne samles på ét (eller flere) ark med vedføjede figurnumre. Citater angives i teksten ved forfatternavn, udgivelsesår og side (eks.: Knudsen 1955, s. 25). Den anvendte litteratur samles i en liste, hvor de citerede forfattere nævnes i alfabetisk orden efter følgende mønster:
Knudsen, S., 1955: Afvigende sommerfugleformer 4. – Flora og Fauna *61*.

Forfatteren får tilsendt en første korrektur, der rettes og returneres til redaktionen omgående. Rettelser imod manuskriptet betales af forfatteren. Om ønskes kan forfattere til større artikler få 50 særtryk gratis.

Formændene for de foreninger, der har FLORA og FAUNA som medlemsblad:

Jylland: overlærer *Knud Juul*, Provstebakken 24, Århus V.
Sjælland: overlærer *Evald Larsen*, Vermehrensvej 8, Ringsted.
Lolland-Falster: boghandler *Erik Pontoppidan*, Langgade 22, Nykøbing F.
Fyn: adjunkt *Jørgen Aarup*, Abels Allé 45, Fruens Bøge.
Bornholm: overlærer, redaktør *Th. Sørensen*, Aakirkeby.
Lepidopterologisk Forening: kriminaloverbetjent *Ib Norgaard*, Lyngbygårdsvej 87, Kgs. Lyngby.